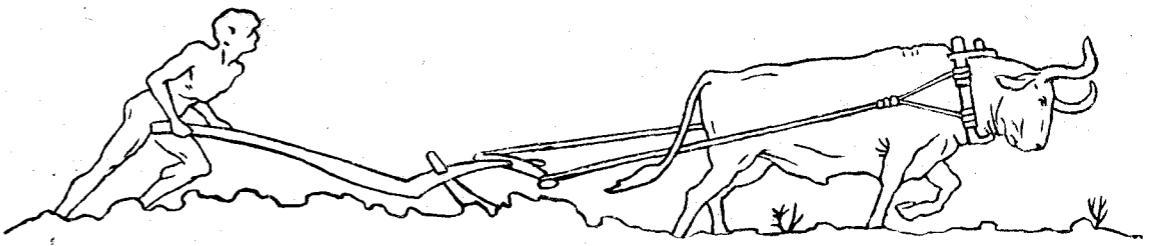

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΤΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1905-
ΜΑΡΤΙΟΣ 1906 * ΤΟΜΟΣ ΙΑ'. 1898-1899

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ 222222222222

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Γ' 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1905

ΣΧΟΛΙΚΑ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ

Από τὸν κ. Ἀρβανιτόπουλον μοῦ ἐστάλη προχθὲς διασκαλεῖσθαι τὸν Πελοποννήσῳ διδασκαλεῖσθαι ἐκφωνηθεὶς λόγος του. Λόγους ἀπολυτηρίων ἔξετάσεων ἡ ἐναρκτηρίων μαθημάτων συνήθωσ ἡ δὲν ἀναγνώσκω ἡ πάνιως τροχάδην διέρχομαι, διότι δσα περὶ προγόνων μεγάλων, παραινέσεων διὰ πομπῶδων φράσεων κτλ. περιλαμβάνουν συνήθωσ, πολλάκις, πλειστάκις ἔχω ἀναγνώσει. Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ κ. Ἀρβανιτόπουλου εἶναι ἐντελῶς διάφορος· οὔτε προγόνους ἀναφέρει οὔτε θεωρίας κτλ. Στρέφεται περὶ ἐν πολὺ «πεζὸν» θέμα, τὴν ἀνάγκην γενικᾶς μὲν σχολικῶν συνεργειῶν ἐν τοῖς σχολείοις μας τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰδικῶς δὲ σχολικοῦ ἔντελου γενικῶς μέσης τῷ διδασκαλεῖ. Ο κ. Ἀρβανιτόπουλος βλέπει τὰ πράγματα, κατ' ἐμὴν γνώμην, δροθότατα: μᾶς λείπει, ἐντελῶς μᾶς λείπει, βιομηχανία καὶ χειροτεχνία· ἡ τελευταία, εἰσαγομένη εἰς τὰ σχολεῖα μας, δχι μόνον καὶ ὑλικῶς θὰ προσαγάγῃ τὸν τόπον, ἀλλά, τὸ καὶ σπουδαιότερον, θὰ παραγάγῃ ἀνθρώπους μὲ αὐτενέργειαν, μὲ πεποίθησιν εἰς ἑαυτούς. Ἀνάλογα περίπου ἐδημοσίευσα κ' ἔγω τὸν παρελθόντα χειμῶνα εἰς τὰ «Παναθήναι», προκειμένου περὶ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Δομπόλη.

Τότε προέτεινα τὴν ἴδρυσιν ἐν Ἀθήναις μεγάλης, ἐθνικῆς βιομηχανικῆς ἡ ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς, μετακαλουμένων ἐξ Ενδρῶπης εἰδικῶν διευθυντῶν καὶ ἐργατῶν ἐν ἀρχῇ¹. Οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν ἡ ἐν σπαραγάνοις ἔτι ἐπιπλοποιίᾳ, σιδηρουργίᾳ, κομψοτεχνουργίᾳ κτλ. ν' ἀκμάσῃ καὶ νὰ παραχθῇ συγχρόνως καὶ ἐδῶ ἡ ἔννοια

¹ Μὲ χαράν μου είδα, δτι τὴν πρότασίν μου ἐκείνην ἐπαγγελματοποίησεν ἡδη εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ ἴδρυμένη τῶρα Σαλβάγειος ἐπαγγελματικὴ σχολὴ.

τοῦ ἀνθρώπου ἐν τοῖς ἐπίπλοις, τοῦ γούστου κτλ., τὰ δποῖα παντελῶς σχεδὸν μᾶς λείπουν. Συγχρόνως ὑλικῶς θὰ ὠφελεῖτο τὸ ἔθνος τὰ μέγιστα, ἀφοῦ τώρα, τὰ πάντα σχεδόν, ἀνευ ὑπερβολῆς, κομίζουμεν ἔξωθεν καί, ἔννοεῖται, τ' ἀκριβοπληρώνομεν. Βαθμηδὸν δὲ καὶ κέντρον ἔξαγωγῆς εἰς τὴν Τουρκίαν, Αἴγυπτον κτλ. ἥδυνατο νὰ σχηματισθῇ ἐδῶ. Πλὴν τῆς σχολῆς ταύτης ἥδυναντο καὶ ἄλλαι τινὲς νὰ ἴδρυσθοῦν εἰς κατάλληλα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος, π.χ. εἰς τὴν Δ. Στρεφαὶν Ἑλλάδα, δπο ἀφθονοῦν τὰ δάση, ἥδυνατο ν' ἀκμάσῃ βαθμηδὸν ἡ ἔντελη γενική, ἡ πυρειοποιεία κτλ.

'Αλλ' ἀς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ σχολικὰ συνεργεῖα. Ταῦτα ἀποτελοῦν τὸν ἔτερον κλάδον τῆς καθόλου ἐρασιτεχνικῆς βιομηχανίας. 'Ο ἄλλος εἶναι ἡ κατ' οἶκον χειροτεχνία. Σκοπὸς τῆς τε ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τῷ οἶκῳ βιομηχανίας ταύτης δὲν εἶναι τόσον ἡ ὑλικὴ ὠφέλεια (ἄν καὶ δὲν εἶναι καὶ αὐτὴ εὐκαταφρόνητος διὰ τὸν πενόμενον μάλιστα λαόν μας), οὔτε τόσον δὲν μαρτυρεῖτος βίος (ἄν καὶ αὐτὸς συντελεῖ εἰς τὸν καθόλου ἀνθρωπισμόν), δσον εἶναι ἡ προπαρασκευὴ ἐργατῶν καὶ ἀνθρώπων καθόλου διὰ τὴν μεγάλην ἐπαγγελματικὴν βιομηχανίαν, καὶ, ἀκόμη περισσότερον, ἡ παραγωγὴ ἀνθρώπων «self-made», ἔχόντων πεποίθησιν εἰς ἑαυτοὺς καὶ αὐτενέργειαν, καὶ μὴ φυτοζωούντων ἐκ πενιχροῦ μισθαρίου ἡ ἄλλως πως.—'Επιδοκιμάζω ἀφ ἔτέρου πληρέστατα καὶ τὸ δτι δ κ. Ἀρβανιτόπουλος τονίζει, δτι δὲν πρέπει νὰ προβαίνωμεν εἰς τὸ ἄλλο ἀκρον, παραμελοῦντες τὸ πνεῦμα καρδιῶν τῆς ὑλῆς. 'Ακούνται τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τοσαῦτα παράπονα κατὰ τῶν «θεωρητικῶν σπουδῶν», ως καταστρεφουσῶν τὸ ἔθνος καὶ

μονονονχή ζητεῖται τὸ κλείσιμον ὅλων τῶν σχολείων καὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα σωθῇ ἡ φυλή. Αὐτὰ εἶναι τίδια ἐπιπολαίου χαρακτῆρος καὶ ὅχι ἀνθρώπων ὁρίων σκεπτομένων. Αἱ θεωρητικαὶ σπουδαὶ οὐδέποτε ἔβλαψαν, αἱ καλῶς ἐννούμεναι θεωρητικαὶ σπουδαὶ, τοῦνταντίον δὴγροῦν καὶ προάγοντι τὴν βιομηχανίαν. Μᾶς ἔβλαψαν πρῶτον μὲν ἡ ἡμιμάθεια, δηλ. ἡ μὴ βαθεῖα θεωρητικὴ σπουδή, καὶ, κυριώτερον, ὅπερ δῆμος εἶναι ἐν μέρει συνέπεια τῆς εὐκολίας τῶν ἔξετάσεων καὶ πτυχίων, ἡ ὑπεροπαραγωγὴ «ἐπιστημόνων», δηλ. ἀνθρώπων, οἱ δύοιοι πασαλευφθέντες κάπως θεωρητικῶς, ἀξιοῦν νὰ ζήσουν εἰς βάρος τοῦ δημοσίου ταμείου, οὐ μόνον μὴ ἔργαζόμενοι πρακτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφρονοῦντες τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἔργασίαν. Οἱ ἔχων «δίπλωμα Πανεπιστημίου» ἐν Ἑλλάδι νομίζει πολλάκις, διτὶ ἀνήκει εἰς σφαράραν ἀλλην ἀνθρώπων ἐκλεκτήν, εἰς ἄλλον πλανήτην, ἐξ οὗ περιφρονητικῶς βλέπει πρὸς τὰ κάτω τοὺς ἔρποντας βιομηχάνους, ἐμπόρους κτλ.

Ἡ περιφρόνησις αὕτη πρὸς τὰ ἐξ ἵσου ἔντιμα βιομηχανικὰ ἐπαγγέλματα εἶναι ἡ κυριωτέρα μας νόσος· εἰς ἔκαστον ἔθνος πρέπει, καθὼς εἰς ἔκαστον δργανισμόν, νὰ ὑπάρχῃ ἀναλογία μεταξὺ τῶν διαιρόδων κοινωνικῶν τάξεων. Χρειάζεται κεφαλὴν τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κοιλίαν καὶ χειρας καὶ πόδας καὶ στῆθος, καὶ ἀν ἐν ἐξ αὐτῶν ὑπερανηθῆ ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀλλων μελῶν, νοσεῖ ὁ δργανισμός. Τοῦτο συμβαίνει παρ’ ἡμῖν· χρειάζομεθα βεβαίως καὶ ἐπιστήμονας καὶ πανεπιστημιον καὶ γυμνάσια· ἀλλὰ χρειάζομεθα ἐξ ἵσου καὶ βιομηχανικὰς καὶ τεχνικὰς καὶ ἐμποροναυτικὰς κτλ. σχολάς· χρειάζομεθα καὶ ἐπιστήμονας καὶ πτυχιούχους, ἀνθρώπους θεωρητικούς, ἀλλ’ διηγωτέρους, τὸ τρίτον ἵσως μόνον τῶν νῦν ὑπαρχόντων, καὶ ἀληθῶς θεωρητικοὺς ἀνθρώπους, προάγοντας τὰ γράμματα χρειάζομεθα λοιπὸν ἐλάττωσιν ποσοῦ καὶ καλυτέρευσιν — ὅ, πολλὴν καλυτέρευσιν! — τοῦ ποιοῦ. Τοῦτο θὰ κατωρθοῦτο δι’ αὐστηρότητος καὶ πολλῶν ἔξετάσεων εἰσιτηρίων ἔξετάσεων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐνιαυσίων εἴτε ἐν αὐτῷ, κτλ. Οὕτω, ἐλαττονέμου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιστημόνων, θ’ ἀνέκτων οὕτοι, κατὰ τὸν γενικὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, καὶ ἔξωτερικὴν ἀξίαν μεγαλυτέρων καὶ θὰ ἥδυνατο νὰ βελτιωθῇ ἡ νῦν γλίσχρος ἀμοιβή των ἐκ μέρους τῆς πολιτείας, πρὸς δῆλος αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως· διότι δὲν δύναται βεβαίως σήμερον ἡ πολιτεία ν’ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πανεπιστημίου

π.χ. τὸν λαμβάνοντα μηνιαίως 350-450 (μετὰ δεκαετίαν ὅλην) χαρτίνας δραχμάς, νὰ εἶναι ἀπορίως εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ὑψος τοῦ εὐρωπαίου συναδέλφου του, μὲ δῆλην τὴν καλήν τον θέλησιν. Χρειάζονται βιβλία, ἀνεσις ἐξ ἄλλων φωτογραφιῶν ἔργων, συχνὰ ἐκπαιδευτικὰ ταξείδια εἰς τὸ ἔξωτερικὸν κτλ. κτλ.

Πάλιν δῆμος ἀπεμακούνθημεν τοῦ λόγου τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου Τὸ σύστημα τῆς χειροτεχνίας ἐν τῷ οἶκῳ ἀνθεῖ, ὑπὸ τὸ δνομα *Husflid*¹, ἐν Δανίᾳ, ἔτι πλέον δὲ (ἔνεκα τῶν μακροτάτων χειμερινῶν νυκτῶν) ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβεγίᾳ, ὑπὸ τὸ δνομα *Slöjd*: ἔτυχε νὰ παρευρεθῶ ἐν ἔτει 1903 εἰς μίαν ἐκθεσιν οἰκιακῆς χειροτεχνίας (*Slöjd-utställning*) ἐν Helsingborg τῆς Σουηδίας: ὠκεαρὸς δῆλος προϊόντων ξυλουργίας, πλεκτικῆς, ὑφαντουργίας, σιδηρουργίας κτλ., ὅλα ἔργα τῶν ἀεικινήτων συνηδικῶν χειρῶν· ἡμεῖς, ἐσκέφθην τότε, ἐν Ἑλλάδι, ἡδυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἐκθεσιν πολιτικῶν συζητήσεων, ἀν διὰ φωνογράφων (πόσοι ἀρά γε θά μας ἔχοιται;) ἀπετυπούμεν δῆλας τὰς ἐν τοῖς φθιοροποιοῖς καφενείοις μας γινομένας πολιτικὰς συζητήσεις καὶ τ’ ἀεροκοπανίσματα.

Διὰ τοῦτο ἐγὼ θὰ προέτεινα διὰ τὰς μικρὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ τὸ σύστημα τῶν προτύπων χειροτεχνικῶν ἐσπερίδων (*Slöjd-afleverer*), εἰς τὰς δυοῖς οὐδεὶς νὰ γίνεται δεκτός, ἀν δὲν ἔχῃ ἀνὰ χειρας ἔργασίαν τινά, καὶ δῆτον διδάσκαλος (ἢ ὁ ἴερευς, δῆτον τοῦτο εἶναι δυνατόν) ν ἀναπτύσσῃ διάφορα πρακτικὰ θέματα, καὶ αὐτὸς συνάμα κρατῶν ἔργασίαν τινά, χάριν τοῦ παραδείγματος. Τοιαῦται ἐσπερίδες εἶναι ἐν χοήσει ἰδίως εἰς τὰ νορβεγικὰ πρεσβυτερία (Praestegaaad). Ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὸ σύστημα τῶν παντοειδῶν διαλέξεων, μαθητῶν, διδασκάλων, καθηγητῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν τόσον διψῶντα διὰ τοιαύτας (ὅχι ἐννοεῖται: «λόγους») λαόν μας, θεωρῶ σωτήριον καὶ δι’ αὐτὸν καὶ δι’ δῆλους ἐν γένει εἶναι αὗται, διτὶ ἡ τεχνικὴ ἀρδευσίς διὰ τὴν Θεσσαλίαν. Ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἔργασιν μου ἐνεκαίνισα εὐθὺς ἀπὸ πέρυσιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, διτε διωρίσθην, τὸ σύστημα τοῦτο τῶν μαθηματικῶν διαλέξεων ἐπὶ παντοίων θεμάτων ὑψηλῶν τε καὶ ταπεινῶν πρὸς τελειοτέρων μόρφωσιν τῶν μαθητῶν μου καὶ παντὸς βουλομένου, κ’ ἐφέτος δὲ θὰ ἔξακολουθήσω ἀκόμη ποικιλότερων.

“Οταν δῆλοι ἐννοήσωμεν, κατανοήσωμεν κατὰ

¹ Δηλ. γερμανιστὶ Hausfleiss· ἡμεῖς εἰμποροῦμεν νὰ τὴν ὄνομάσωμεν συντόμως οἰκοτεχνίαν.

βάθος, τί εἶναι ἐκπαίδευσις, τίνα ἐκπαίδευσιν χρειαζόμεθα ἐδῶ, καὶ δταν *θελήσωμεν*, ἀνοίγοντες διάπλατα τοὺς δρθαλμούς, νὰ δεχθῶμεν τὸ εἰς τοὺς ἄλλους προηγμένους λαοὺς φῶς (ὅπως βλέπομεν, δτι κάμνουν οἱ Ιάπωνες),

τότε θὰ σωθῶμεν. Ἀλλως θ’ ἀποκινεζωθῶμεν, ἀπομονούμενοι. Τὴν μελέτην τοῦ λόγου τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου, ἡτις μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γράψω συντόμως τ’ ἀνωτέρω, συνιστῶ εἰς πάντας Συνιάτης Κορυθίας ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ Σεπτ. 05. παθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΛΥΟΜΕΝΟΣ

To Honorable Mrs Bruce

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

[Χαράδρα τοῦ Ίνδικοῦ Καυκάσου. Οἱ Προμηθεὺς προσηλωμένος εἰς τὴν πέτραν, καὶ παρὰ τοὺς πόδας του ἡ Πάνθεια καὶ ἡ Ιώ. Τρεῖς Ἐρινύες ἔρχονται πρὸς τὸν Προμηθέα καὶ ἔπειτα ἐν χορῷ καλούνται ἄλλας. Νύκτα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως ἀρχίζει ἡ ἀνατολή.]

ΧΟΡΟΣ ΕΡΙΝΥΩΝ

‘Απ’ τὰ πέρατα τῆς γῆς,
ἀπ’ τὰ πέρατα τῆς γῆς
ὅποῦ τάφο ἔχει ἡ νύχτα
καὶ γεννέται ἡ αὐγή,
ἔλατε, ἔλατε, ἔλατε!

Σεῖς, ποῦ σειέτε τὰ βουνά
μὲ τοῦ γέλιου τὴν κραυγή,
σὰν γκρεμίζονται καὶ πέφτουν
καὶ οὐρλιάζοντας πολιτεῖς:
καὶ σεῖς δπον στοῦ πελάγουν
περπατεῖτε τὰ νερά
δίχως νάχετε φτερά,
καὶ ἀπ’ τὸ δρόμο ποῦ ἐπῆραν
τὸ Νανάγιο κ’ ἡ Πεῖτρα,
δὲν ξεφεύγετε ποτέ,
καὶ δπον βούλιαξε καράβι
καὶ δὲν ἔχουντε ψωμά,
κάθεστε καὶ φλυαρεῖτε
καὶ δλο εῖσαστε χαρά,
ἔλατε, ἔλατε, ἔλατε!

Παραπετεῖτε τὸ κρεβράτι

ποῦ ἐστρώσατ’ ἀποκάτω
σ’ ἔνα ἔθνος πεθαμένο,
κ’ εἶνε κόκκινο καὶ κρόνο.
Παραπετεῖτε καὶ τὸ μῖσος,
ὅπως κάτω ἀπὸ τὴν στάχη
τὴν φωτιὰ τὴν παραπούνε,
καὶ ἀναδίνει νέες φλόγες.
Μοναχὰ σκαλίσετε τὸ
σὰ γνώσετε σὲ λίγο,
καὶ οἱ φλόγες ποῦ θὰ βγάλῃ
θάνε πειὸ αἵματωμένες.
Τοῦ ἐγὼ τὴν καταφόρια
παραπετεῖτε νὰ φιζώσῃ
μεσ’ τὰ πνεύματα τὰ νέα:
τὰ μαγεύοντα οἱ αἰσθήσεις
κ’ εἶνε ὄλες τῆς φωτιᾶς,
ποῦ ἀκόμ’ ἡ Συφροδ
δὲν τῆς ἔχει ἀγαμμένες.
Παραπετεῖτε καὶ τὸν “Αδη
τὰ μυστήρια στὴ μέση,
μυσοάγαλτα νὰ μείνουν
στὸν τρελλὸν ὀνειροπόλο:
ἀπὸ φόβο εἶν’ αὐτὸς
πειὸ σκληρὸς παρ’ διτὶ σεῖς
μπορεῖ νᾶστε ἀπὸ μῖσος.
Ἐλατε, ἔλατε, ἔλατε!

Τὴν φαρδειὰ τὸν “Αδη πόρτα
τὴν περοῦντε σὰν ἀτμὸς

καὶ ἀπλώνομ' ἔνα βάρος
στῆς ἀτμόσφαιρας τ' ἀγέρι,
μ' ἄν δὲν ἔρθετε καὶ σεῖς,
πᾶν' οἱ πόποι μας χαμένοι.

ΙΩ.

Φτεροῦγες νὰ βροντοῦν ἀκούω, ἀδελφή μου.

ΠΑΝΘΕΙΑ

'Ακοῦν τὸν ἥχο τὰ βιονά, τὰ στέρεα, τριγύρω,
κι' ἀνατριχιάζουνε κι' αὐτά, δπως τ' ἀγέρι
[τρέμει.

Οἱ ἥσκοι τοὺς μανρότερο τὸν καρουνε τὸν
[χῶρο,
ποῦ πλειέται στῆς φτεροῦγες μου, κι' ἀπὸ τὴν
[ίδια νύχτα.

ΠΡΩΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Γοργὴ σὰν ἀρμα φτερωτὸ
ἐπάνω στοῦ ἀνέμου
τῆς θύελλες τριγύρωσε
παντοῦ ἡ πρόσκλησής σας.
Μᾶς πῆρε ἀπ' τοῦ πολέμου
τὰ κόκκινα τὰ βάραθρα.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΡΙΝΥΣ

'Απὸ μεγάλες πόλεις
ποῦ τῆς ρημάζει ἡ πεῖνα.

ΤΡΙΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Μέσ' ἀπὸ κάποια βογγητὰ
ποῦ τὰ μισοακούγαμε,
καὶ μέσ' ἀπὸ 'να αἶμα
ποῦ δὲν τὸ δοκιμάσαμε.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

Συνέδρια βασιλικὰ
ἀλλύγιστα καὶ κρύα,

ποῦ ἀγοράζεις καὶ πουλεῖς
τὸ αἷμα μὲ χρυσάφι.

ΠΕΜΠΤΗ ΕΡΙΝΥΣ

'Απ τὸ καμίνι μέσα
ποῦ πύρωσε κ' εἰν' ἀσπρο
καὶ ὅπου —

ΕΡΙΝΥΣ

Μὴ μιλήσῃς:
μὴν ψιθυρίζῃς: ἔρω
τί θέλετε νὰ πῆτε.
Μ' ἄν τόχη καὶ μιλήσετε,
μποροῦσε νὰ φαγίσῃ
τὸ φίλτρον ὅπου, δὲν μπορεῖ,
στὸ τέλος θὰ λυγίσῃ
ἔτοῦτον τὸν Ἀγίτητο,
τὸν αὐτηρὸ στὴ σκέψη,
αὐτὸν ὅπου τὸν "Ἀδη
τὴν βαθυτάτη δύναμι
τὴν ἀψηφεῖ ἀκόμη.

ΕΡΙΝΥΣ

Ἐξοκισέ τονε, τὸν πέπλο.

ΑΛΛΗ ΕΡΙΝΥΣ

Ἐσκίστηκε.

ΧΟΡΟΣ

Καὶ τῆς ἀνγῆς τὰ κάτωχρα τ'
ἀστέρια
μὰ συφορὰ πολὺ σκληρὴ κι' ἀφόρητη φω-
[τίζοντα.

Τιτάν μεγαλοδύναμε, λιγοθυμεῖς; μαζί σου
έμεις ἔκειρδιζόμαστε. . . . .

SHELLEY

[Ἀπόστασμα. Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ
ὑπὸ ΚΙΜΩΝΟΣ ΠΡΙΝΑΡΗ]

Ο ΓΕΡΟ-ΛΟΥΡΗΣ

— Λοιπόν, καλὸ καθησίὸ σήμερα!

— Στὸ καλὸ παιδιά! Τυχεροί.

— Γειά σου, γέρο Λουρῆ!

Ο Λοπέτσος ἔσπεωξε τὴ βάρκα καὶ σηκώθηκε. Ο Κουλᾶς βύθισε τὰ κουπιά στὴ θάλασσα. Ἡ βάρκα προχώρησε. Τὰ κουπιά φάνηκαν νὰ βγαίνουν στάζωντας νερά σὰ νάθελαν νὰ πάρουν ἀναπνοή, καὶ πάλι βιθύσθηκαν γιὰ νὰ ξανάβγουν πιὸ πέρα.

Σήμερα ὁ γέρο Λουρῆς θὰ εἴχε καθησίο, καθὼς είπαν οἱ ψαράδες, καὶ σ' αὐτὸ τὸν ἀνάγκαζε μιὰ αἰτία, ἦ καλλίτερα πολλές αἰτίες. Ἡ πρώτη καὶ ἐκείνη ποῦ ἔκρυψε μὲ τῆς φτερούγες τῆς ἄλλες, ἦταν ἔνα ὄνειρο τῆς γοητᾶς Λουρῆ! Ἡ γοιά Λουρῆ εἴχε ἵδη ὄνειρο καὶ ὄνειρο, καθὼς ἔλεγε, σκοτεινό, ποῦ, πάλι κατὰ τὰ λόγια τῆς, αὐτὰ τὰ ὄνειρα είνε ἀπὸ κείνα ποῦ βγαίνουν, δὲν είνε παιχνίδια τῆς φαντασίας!

Τὸ εἶπε στὸν ἄνδρα τῆς τὸ πρωΐ καὶ τὸν συμβούλευσε νὰ ἀποφύγῃ τὸ φάρεμα μὲ τὸν δυναμίτη, ποῦ είχαν ἀρχίσει αὐτὸς καὶ μερικοὶ ἄλλοι ψαράδες ἀπὸ κάμποσο καιρό. Ο γέρο Λουρῆς ἔτυχε νὰ ἔχῃ δῆ καὶ αὐτὸς ὄνειρο, δῆ κοτεινό, ἀλλὰ πολὺ μάλιστα ζωηρό, ποῦ τὸν ἔκανε νὰ σηκωθῇ μὲ ξεραμένο τὸ λαφύργιο καὶ μὲ ὄφεξι γιὰ καθησίο! Αὐτὸς ἦταν ἡ ἄλλες αἰτίες, ἡ κυρμμένες! Γιὰ τοῦτο, ἐνῷ ἡ γυναῖκα του, ποῦ τοῦ ἔλεγε ὅτι μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ ὄνειρου μιὰ λέξι σὰ δυναμίτης ἔτρεχε ζωηρή, δὲν ἔννοοῦσε ὅμως καὶ νὰ μὴν πάτη στὸ φάρεμα τὸ ἀληθινό, τὸ ησυχό, αὐτός, ἀφοῦ πρῶτα μὲ τρόπο τῆς ἔξεθείασε τὰ ὄνειρά της καὶ τῆς εἶπε ὅτι είνε σωστὲς μαντεῖες, προφητεῖες, ποῦ τύφλα νάχουν οἱ προφῆτες, τῆς λέγει ὅτι, ἐπειδὴ φοβᾶται μὴν τοῦ βγῆ σὲ κακὸ τὸ ὄνειρο, δὲν θὰ βάλῃ τὸ πόδι του στὴ βάρκα σήμερα!

Ἡ γυναῖκα του βρέθηκε πιασμένη καὶ εὐχαριστημένη! "Αν δὲν ἦταν τὸ ὄνειρο, ἀλλού μονο στὸν γέρο Λουρῆ, ποῦ τόλμησε νὰ καθήσῃ καὶ νὰ μὴν πάτη στὴ δουλειά!

Ἡ βάρκα μὲ τοὺς δυὸ ψαράδες ἐμίκραινε δο πήγαινε, ἔως ὅτου κυρφθήκε πίσω ἀπὸ ἔνα νησάκι βραχῶδες, πέρα μακρυά ἀπ' τὸν κολπίσκο. Ο γέρο Λουρῆς στεκόταν τῷ βάρκα του, ποῦ κιγιόταν σὰ δεμένο ξῶ, ποῦ τραβιέται νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπ' τὸ σχοινί, ποῦ τὸ ἔχουν δεμένο. Σὰ νὰ λυπότανε

ποῦ θὰ ἄφινε μιὰ μέρα νὰ πάῃ χαμένη. Εἶχε συνηθίσει κάμποσο καιρὸ στὴ δουλειὰ τὴν τακτικὴ ἀπ' τὴν ήμέρα ποῦ ἀγρίεψε ἡ γοητᾶ του καὶ τὸν φοβέρισε, δῆ μόνο νὰ τοῦ φύγῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν δείρῃ, ἄν ξαναπατήσῃ στὸ κρασοπουλειό! Καὶ τώρα, δο προχωροῦσε δὲν ήλιος, τοῦ φαινότανε νὰ ἔκανε ἀμαρτία καὶ ἡ ἀμαρτία νὰ μεγάλωνε διλόενα!

— "Ε! ἀξιώσαντα λίγο καὶ ἀπὸ αὐτοὶ θὰ ἀρχίσω γιὰ καλά!. "Επειτα, αὐτὸ τὸ διαβολόνερο μὲ τρομάζει λίγο, καὶ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ μακρυά ἀπ' τὴ θάλασσα σήμερα!..

Ἐπίστενε τὰ ὄνειρα δῆ κοτεινό, σχεδὸν δὲν τὰ πίστενε, καὶ ἀν τὸν ἔδινε τώρα ἔνα βάρος, καθὼς μιλοῦσε μόνος του, τὸ ἔκανε ἔτσι, πάνω πάνω, νὰ γελάσῃ καὶ τὸν ἔαυτό του. "Ηταν ἀληθινὸς κατεργαράκος αὐτὸς ὁ γέρο Λουρῆς· δλους τὸν γελοῦσε καὶ τὸν ἔαυτό του ἀκόμα! Ἡ θάλασσα κινιόταν λίγο. "Ενα πανί ἔκανε γύρους μακρυά, ἐπειτα προχώρησε στὸ νησάκι.

"Ἐκανε νὰ φύγῃ, ὅταν ἔνας κρότος ἀκούσθηκε νὰ ἔρχεται ἀπὸ μακριά.

Τὸ πανί πλησίασε στὸ νησάκι καὶ κρύψηκε.

Εἶχε βραδύσει πιὰ ὅταν ὁ γέρο Λουρῆς κίνησε νὰ βγῇ ἀπ' τὴν ταβέρνα τοῦ Πατράκα. Ἡ ταβέρνα είχε γεμίσει ἀπὸ ναυτικούς, ποῦ φώναζαν, φιλονεικοῦσαν καὶ χιποῦσαν πάνω στὰ τραπέζια τῆς γροθιές των σὰν νὰ σφράγιζαν τὰ λόγια τους. Τὰ ποτήρια χροπήδονταν καὶ τὸ κρασὶ χυνότανε στὸ τραπέζι καὶ οἱ ναυτικοὶ ἔπαναν λίγο γιὰ νὰ δώσουν ἄλλοι δρόμο στὸ κρασὶ τὸ χυμένο, ποῦ κατέβαινε σὰ φειδὶ ζητῶντας δρόμο νὰ φύγῃ.

Ο γέρω Λουρῆς καθὼς ἔκανε νὰ σηκωθῇ, εἶδε ὅτι ἡ καρέκλα τὸν ἔσερνε, τὸν κρατοῦσε. Εἶχε ζαλισθῆ! "Οσο θαμπὸς νὰ ἦταν δὲν νοῦς τοῦ γέρο Λουρῆ ἀπ' τὸ κρασὶ, ἔβλεπε καὶ ὀκουνγέ καλά. 'Αλλὰ δὲν γέρο Λουρῆς είχε καὶ ἔνα κακό. "Οταν ἔπινε, δὲν κρατοῦσαν τὰ πόδια του! Τώρα τὸ ἀπέδωκε στὸν πολὺ καιρὸ ποῦ είχε νὰ πιῇ! Σηκώθηκε μὲ δυσκολία, καὶ ἀφοῦ πλήρωσε, βγῆκε ἔξω βάζωντας σημάδι ἔνα φύλλο τῆς πόρτας, γιὰ νὰ μὴ παραστραπήσῃ, καὶ ἔχωντας τὸ σῶμα ἰσιο σὰν ξεραμένο!

"Ἐνας φόβος τὸν πείραζε στὸν δρόμο. Ἡ γοητᾶ του! "Οταν τὸν ἔβλεπε, δῆ εἶχε ἴστορίες

καὶ ἴστορίες! Μὲ τὸν θαμπὸ νοῦ του, ποῦ τοῦ φαινόταν βαρὺ καὶ ἔτσι βάραινε ὅλο του τὸ κεφάλι, σκεπτότανε τί νὰ βρῇ γιὰ νὰ τὰ μπαλώσῃ, καθὼς ἔλεγε. Δὲν πίστευε πῶς θὰ μεθύσῃ. Στὸ διάβολο οἱ φίλοι!. . Κρῖμα στὰ λεπτά!

— Bárða!

“Ενα γαιδουράκι φορτωμένο έχοχτανε γρήγορα. ”Έκανε νά ανέβη στὸ πεζοδρόμιο, ἀλλὰ τὸ πόδι του πάτησε στὴν ἄκρη καὶ ὁ γέρο Λουρῆς κολύμπησε στὴ σκόνη. Σηκώθηκε βρίξωντας τὸν γαιδουρολάτη καὶ τὸ γαιδοῦρι του, ποῦ μόλις διακρίνονταν στὰ σκοτεινά. Κόντευε νά στραγκουνλίσῃ τὸ πόδι του! ”Όλα τὰ κακά μαζευμένα έφορταν!

— "Ε, γέρο Λουρή, μιὰ φωνὴ γυναικεῖα τοῦ εἶπε κοντά του. Τὴν ὥρα ἐκείνη ὁ γέρο Λουρῆς οἰλονιζόταν, ἀλλὰ ὁ γέρο Λουρῆς ἦταν κατεργάσοντος! Γνώρισε μιὰ γειτόνισσά του.

— Σὺ είσαι, Βαγγέλω!.. "Α! Χρονοῦλα
ηθελα νὰ πῶ!.. Μά δωτάς τι κόντευε νὰ
πάθω: Παρὸ λύνα ἔγα δῆμεῖ γὰ μηδ κόντη

λαύω, . . Ήταν λιγό ενα ωραιό τα μέσο κοφή
πέρα και πέρα τὸ πόδι! Μὰ δὲν ἔρω τὸ ἄλογο
θὰ μὲ βάρεσε, γιατὶ ἔχω πόνους και πόνους!
”Ωχ! . .

‘Ο γέρο Λουρῆς κούτσαινε. Τοῦ φάνηκε νὰ αἰσθάνεται καὶ πόνο ‘ετὸ πόδι!

— Νὰ βάλης κοειμένδι!..

·Ο γέρο Λουρῆς κούτσαινε περισσότερο

— Δέν πιστεύω γὰ εἴπαθε τίποτε; ἡρώτησε

— Μπά! ”Αν ἡταν, οὕτε νὰ τάκουμπήσῃς θὰ
υποροῦμες!

“Η γυναικα σκέψη ήταν από το πού είπε και βρέθηκε σύμφωνη. Άλλα σε λίγο της φάνηκαν άλλοκοτα τα κινήματα του γέρο Λουρή και τὰ λόγια του. Τὸν εἶδε ἔξαφνα δχι νὰ κουτσαλνη ἀλλὰ νὰ πέρνη δρόμο, νὰ τρέχῃ γιὰ νὰ προφθάσῃ τὴν ίσοροπία, ποῦ τοῦ ἔφευγε. ”Επειτα ὁ γέρο Λουρῆς ἔκανε λάθος και είπε μιὰ κουβέντα δυὸς φορές.

— Μωρὲ εἶνε μεθυσμένος ὁ παληόγερος !
Κύπταξέ τον !

Καὶ πολαταῖτα τὸν γαιρέτησε καλὰ πολύ

— Καλὴ γύναι, γέρο Λου

— Στὸ καλό !
Καθὼς περνοῦσε ἀπ' τὴ σκάλα ποῦ ἔεφόρ-
τιναν ἔùλα, στάμηκε κυτάζωντας ἕνα μεγάλο
ίστιοφόρο.

Πῶς θήτελε νὰ είχε καὶ αὐτὸς ἔνα τέτοιο μεγάλο καράβι! "Αν ἐγγνώριζε δτὶ θὰ τοῦ πέσῃ τὸ λαχεῖο, νὰ ἔβλεπε δηλαδὴ τὸν ἀριθμὸ στὸν ὑπνό του, θὰ τὸ ἀγόραζε, καὶ τότε!.. 'Αντὶ γέρο Λουορῇ θὰ τὸν φώναζαν Καπετάν Λουορῇ!

Καὶ δ ὑέρο Λουορῆς βιόειτικε καπετάνιος μὲ

Καὶ οἱ γέροι Λουδηίς ρενούκε καλεστάνους μὲ παιδιά διαλεχτά σ' ἓνα καράβι μεγάλο. Τὰ κύματα σηκώνονταν ἄγρια, τὸ καράβι πεταγόταν ψηλά καὶ τὰ παιδιά ἀνέβαιναν σὰν μᾶμοι θύρες στὰ κατάροτα! .

“Ενα χτύπημα μικρὸ τῆς θάλασσας τὸν
ἔκυνε νὰ ἀφίσῃ καράβι, παιδιά, τρικυμία νὰ
σρύσουν στὸν ἀέρα. Μιὰ βάρον εἶχε πλησιάσει.
“Ακουσε φωνὴ γνωστή. ‘Ο Λοπέτσοι!

— Τὴν ἔπανθες, γέρο Λουρῆ σήμερα! Ψάρια! Ψάρια! Δὲν ἔχεις ίδεα πόσα! Πρώτη φορὰ εἶδα!..

‘Ο γέρο Λουδης προχώρησε γιὰ τὸ σπίτι του. Αἰσθανόταν χαρὰ ποῦ βρῆκαν, ποῦ πέτυχαν στὸ ψάρεμα. Εἶχε βρῆ μιὰ ἀφορμή! ‘Ο γέρο Λουδης ἦταν κατεργαδάκος τρομερός!

Ἡ γοηταὶ του ἦταν στὴν πόρτα καὶ τὸν περίμενε. Τὴν εἶδε σὰν ἔνα μπόγο ὁσῦχα νὰ κάθεται μαξεμένη στὸ σκαλοπάτι.

’Ορθόθηκε δταν τὸν εἶδε. ‘Ο γέρο Λουρῆς
ἔχασε τὴν ἴσορροπία καὶ δὲν τὴν βρήκε παρὰ
ἄφοῦ πάλεψε μὲ τὸν ἀέρα μιὰ στιγμή. ‘Η γοηά
του χτυποῦσε τὰ γέραια της.

— Ὡ ἀναθεμά τον! Κύτταξε χάλια! . . . Μωρὲ
στοίγγλε, τί γάλια εἶνε αὐτά;

Στὰ τελευταῖα λόγια ἡ γοητὰ ἔπαινος νὰ χτυπᾷ τὰ χέρια της ἐπάνω της, καὶ ἑτοιμάσθηκε τὰ χτυπήση στής μασέλες τοῦ γέρο Λουρῆ. Αὐτὸς στηλώθηκε σάν τὸν Δία, διταν ἔρριχνε κεραυνό. Ή γῇ ἐφευγε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, καθὼς κάτω ἀπ' ἐκεῖνον τὰ σύννεφα.

— Κάτω τὰ χέρια, παληγόρη ! ποῦ νὰ πάρῃ ὁ διάβολος τὰ ὄνειρά σου καὶ σένα ἀκόμη μαζί !

Ἐδω δὲ γέρο Λουρῆς ἔκανε μιὰ κίνησι, ποῦ κάνουν τὰ ἄλλογα δταν δὲν θέλουν νὰ προχωρήσουν. Τὸ κρασὶ σὰ νοικοκύρης τὸν εἶχε τραβήξει στὰ ἐμπόδια καὶ αὐτὸς κρατήθηκε.

— Μωρή, γέμισαν κάτου ἀπὸ ψάρια, τὸ ξέρεις; Δὲν πᾶς νὰ δῆς τί χελασμὸς κόσμου γίνεται; Γιὰ πήγαινε ντὲ νὰ ίδης, γιὰ πήγαινε! . . Λέει ήπια! . . Δὲν δωτῷ πρῶτα πρῶτα, μποοῦσα νὰ μὴν πιῶ, ποῦ θὰ ἔσκαζαι!

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

Α φότου δὲ Νικόλαος Ἀλεμάννος, βιβλιοθηκάριος τοῦ Βατικανοῦ, ἀνεκάλυψε κατὰ τὰ δόρχας τοῦ 17ου αἰῶνος τὰ Ἀνέκδοτα τοῦ Προκοπίου, εἶναι ζήτημα κάπτως λεπτὸν καὶ φαινομενικῶς τούλαχιστον τολμηρόν, νὰ δώσῃ κανεὶς τὴν φυσιογνωμίαν τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας. Πρὸ τῆς περιφήμου αὐτῆς ἀνακαλύψεως, δίλγα μόνον, γενικῶς, ἦσαν γνωστὰ περὶ αὐτῆς αἱ μαρτυρίαι ἐδῶ κ' ἔκει τῶν βυζαντινῶν ἰστορικῶν ἀνέφεραν ὅτι ἡ Θεοδώρα πολὺ ἐπέδρασε ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτι εἰς μίαν κρίσιμον στιγμὴν ἔδειξε ἀξιοθαύμαστον θάρρος, ὅτι ἔλαβε μέρος ἐνεργόν, καὶ ἐνίστε κατὰ τρόπον ἀξιόμερον, εἰς τὰς αὐλικὰς φαδιουργίας καὶ τὰς θρησκευτικὰς διαμάχας τῆς ἐποχῆς, τέλος ὅτι εἰς τὰς σοφάς συμβουλάς τῆς ὕφειλε δὲ αὐτοκράτωρ τινὰς ἐκ τῶν καλλιτέρων νομοθετικῶν του ἵδεσν. Τὸ πολύ, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἰστορικοὶ ὁρτειραν τὴν εὔκολον τροπήν της πρὸς τὴν αἰφεσιν καὶ καὶ τὴν βιαιότητα, ἡ δοπία τὴν ὄθησε νὰ θῆξῃ τὸ ιερὸν πρόσωπον τοῦ πάπα. Τὰ λοιπά, δσα δὲ Προκόπιος διηγεῖται μὲ πληθώραν σκανδαλωδῶν λεπτομερειῶν, ἦσαν ἀγνωστα. Σήμερον, χάρις εἰς τὸν περιφήμον λίβελον, γνωρίζομεν σχεδὸν παραπολλὰ διὰ τὴν Θεοδώραν. Τὸ δόνομά της ἐνθυμῆται φυσικὰ κάθε διαφθορὰν καὶ ἀκόλασίαν, τόσον ὕστε φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀρκετὰ τολμηρὸν νὰ γράψῃ κανεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις δὲ ἴστορικός, δὲ δποῖος θέλει νὰ μελετήσῃ καὶ ἐννοήσῃ τὸν βων βυζαντινὸν αἰώνα, δὲν ἡμπορεῖ νὰ παρασιωπήσῃ τὴν Θεοδώραν.

΄Υπῆρξε πραγματικῶς ἡ φημιζομένη ἑταίρα; Δὲν τὸ ἡξένδω, καὶ κατὰ βάθος δὲν μ' ἐνδιαφέρει σχεδόν, διότι ὑπῆρξε κάτι ἀλλο ἀναμφιβόλως: μεγάλη ἡγεμονίς, ἡ δοπία ἔχει θέσιν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἡ δοπία συχνὰ ἔδρασε ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ὁφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν, τοῦλάχιστον ἀκροθιγώς, τὴν παράδοσιν περὶ τῆς Θεοδώρας, ἔστω καὶ διὰ ν' ἀμφισβήτησωμεν μόνον τὸν βαθμὸν τῆς πιθανότητος αὐτῆς: ἀλλὰ παραπλεύρως ὑφίσταται ἡ ἀληθινὴ ἴστορία τῆς Θεοδώρας, περὶ τῆς δοπίας ἀξίζει πολὺ περισσότερον νὰ γίνῃ λόγος, διότι παρουσιάζει ἔκτάκτως ἰδιαῖς ουσαν καὶ ἵσχυρὰν προσωπικότητα, χαρακτῆρα ἐνεργητικὸν καὶ σθεναρόν, δεσποτικὸν καὶ ἀγέρωχον, πολυσύνθετον πολλάκις μέχοι θαυ-

της, τὸ μικρὸν καὶ λεπτοκαμωμένον ὁσειδὲς πρόσωπον τὸ δλίγον ἀπισχναμένον, μὲ μεγάλην, λεπτὴν καὶ εὐθεῖαν μύτην, ἔχει κάτι τὸ ἐπίσημον καὶ σοβαρόν, σχεδὸν μελαιγχολικὸν· εἰς τὴν μαραμένην ἐν τούτοις αὐτὴν μορφὴν παραμένουν, κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν τόξον τῶν ἑνωμένων φρυδιῶν, τὰ μεγάλα μάτια περὶ τῶν ὅποιων διμιεῖ ὁ Προκόπιος, ποῦ φωτίζουν ἀκόμη τὸ πρόσωπον καὶ φαίνονται σὰν νὰ τὸ κατατρώγουν.

Ἐάν θέλωμεν νὰ σχηματίσωμεν ἵδεαν τῆς περιφήμου αὐτῆς καλλονῆς ἐν πλήρει τῇ λάμψει της, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν τὰς προσωπογραφίας τὰς ὅποιας σύγχρονος ζωγράφος, ὁ Μπενζαμὲν Κωνστάν, ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸ μωσαϊκὸν τῆς Ροβέννας καὶ νὰ φαντασθῶμεν οὕτω τὴν εἰκόνα τῆς αὐτοκατείρας, ἥ μᾶλλον νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἔντεχνον καὶ ἀρκετὰ ἀκριβῆ ἀναταράστασιν ἥ ὅποια κατὰ τὴν Ἐκθεσιν, εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Ἐνδυμασιῶν, μᾶς δείχνει μίαν ἡγεμονίδα βυζαντινὴν μὲ δῆλην τὴν λαμπρότητα τοῦ πλούτου καὶ τῶν κοσμημάτων της. Ἀλλ' ἥ Θεοδώρα εἶχε κάτι ἄλλο ἐκτὸς τῆς καλλονῆς· ἥτο ἔξυπνη, πνευματώδης, εὐχάριστος· Ἡτο προπετῆς καὶ τὴν προπέτειάν της ἥρεσκετο νὰ μεταχειρίζεται εἰς βάρος ἐκείνων ποῦ παρίστανον μαζὶ της· Ἀπὸ ἥμινὴν ἐλάχιστα πράγματα, — ἀλλως τε ποῦ νὰ τὴν μάθῃ; — καὶ μία φυσικὴ δρμὴ πρὸς τὴν ἥδονὴν, τῆς ὅποιας τὴν ἀρχὴν δὲν μᾶς ἔνδιαφέρει νὰ ἀναζητήσωμεν. Δι' δλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἥτο ἐπόμενον γρήγορα νὰ διαπρέψῃ καὶ ἐκτὸς τῆς σκηνῆς. Είχε πραγματικῶς, δπως ἀναφέρουν τὰ Ἀνέκδοτα, πλείστας ἔρωτικὰς περιπτετείας καὶ πολὺ σκανδαλώδεις· ἥ φιλαλλήλια της, κατὰ τὴν χαριτωμένην ἔκφρασιν τοῦ Γίββωνος, ἥτο παγκοσμία· Ὁ Προκόπιος διηγεῖται ἀνέκδοτα μικρῶν ἔρωτικῶν συμποσίων καὶ σκηνῶν μιμικῆς ἀκρας ἐλευθερίας· ἀναφέρει λέξεις ἀρκετὰ γυμνάς, αἱ ὅποιαι ἀποδεικνύουν ὅτι ἥ Θεοδώρα ἥθελε μᾶλλον νὰ ἐπιδεικνύῃ τὸ κάλλος της παρὰ τὴν κοσμιότητά της. Ἐνας βυζαντινὸς ἰστορικὸς τοῦ 12ου αἰῶνος εἶπε ὅτι τὸ πνεῦμα της ἥτο περίεργον καὶ γόνιμον εἰς ἔφευρόσεις· τὰ ἀνέκδοτά της, ἐὰν ἥτο δυνατὸν νὰ τὰ διηγηθῶμεν, θὰ ἐδικαιολόγουν τὴν φήμην αὐτῆν· Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ἐὰν πάρωμεν κατὰ γράμμα τὰς φλυαρίας αὐτᾶς, ὅτι ἥ Μεσσαλίνα ἥτο ἀπέναντι τῆς Θεοδώρας σχεδὸν ἐνάρετος, καὶ ὅτι εἰς τὰς σκηνὰς αὐτᾶς ἥ Θεοδώρα τόσον πολὺ ἔξετένη, ὡςτε οἱ χρηστοὶ ἀνθρωποι, λέγει ὁ Προκόπιος, οἱ ὅποιοι τὴν ἀπαντοῦσαν καὶ

οὔδον, ἀπεμακρύνοντο ἐκ φόβου μῆπως μολυνθοῦν ἀπὸ τὴν βέβηλον αὐτὴν ἐπαφήν· καὶ μόνη ἥ συνάντησίς της ἐθεωρεῖτο κακὸς οἴωνος.

Μετὰ τὴν θρυβάδη αὐτὴν ἀπαρχήν, ἥ Θεοδώρα διὰ μιᾶς ἔηηφανίσθη. Ἀφησε τὴν πρωτεύουσαν διὰ ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἀπαρχίαν κάποιον Ἐκηβόλον, διορισθέντα διοικητὴν τῆς Πενταπόλεως τῆς Ἀφρικῆς· ἐπειτα τὸν ἐγκατέλειψε, ἥ ἐγκατελείφθη ἀπὸ αὐτὸν, καὶ περιῆλθε δι' δλίγον καιρόν, ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει, τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Ἀνατολῆς, «διὰ νὰ μὴ μείνῃ, μὲ τὴν θέλησιν τοῦ διαβόλου, κανένα μέρος τοῦ κόσμου χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀκολασίαν τῆς Θεοδώρας» λέγει ὁ Προκόπιος μὲ τὴν ἀγαθὴν καὶ ἥλιθίαν σοβαρότητά του. Τέλος ἐπέστρεψε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν σκηνὴν τῶν πρότων της κατορθωμάτων: ἥτο τότε εἴκοσι ἐως είκοσιπέντε ἐτῶν, κορεσμένη ἀπὸ ἔρωτικὰς περιπτετείας καὶ ἀπὸ περιπλανήσεις, καὶ ἐποδοῦσε, φαίνεται, νὰ προσκολληθῇ κάπου μονίμως. Τότε ἥ τύχη ἔφερε ἐμπόριος τῆς τὸν Ἰουστινιανόν. «Ἐπαιξε, διὰ νὰ τὸν ἐλκύῃ, τὴν κωμῳδίαν τῆς σεμνῆς καὶ τῆς ἐναρέτου; Μία παράδοσις, ἥ ὅποια καὶ κατὰ τὸν ἐνδέκατον ἀκόμη αἰῶνα ὑφίστατο εἰς τὸ Βυζαντιον, λέγει ὅτι διῆγε τότε βίον πολὺ ἡσυχον καὶ φρόνιμον εἰς ἕνα μικρὸν ἀνεπίδεικτὸν σπίτι, ὅτι δὲν ἔξηρχετο καὶ ὅτι ἐκλωθε, δπως αἱ σύγνοι τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. «Οπωςδήποτε ἥξευρε πῶς νὰ προσελκύσῃ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ δὲν Ἰουστινιανὸς ἥσθισθη τόσον σφοδρὸν πάθος πρὸς αὐτὴν, ὡςτε μὴ ἀρκούμενος νὰ τῆς παρέχῃ κάθε πλούτον, ἥθελησε μὲ κάθε τρόπον νὰ τὴν νυμφευθῇ. Τὸ πρᾶγμα, δπως εἶνε γνωστόν, δὲν ἥτο καὶ δῆλος διόλοι πενταλόγων. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτοτε ἥτο δὲν ἔπιδοξος διάδοχος τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἥ σύνγος τοῦ Ἰουστίνου, ἥ αὐτοκράτειρα Εὐφημία, δὲν ἐκολακεύετο, λέγουν, βλέπουσα ὅτι μία Θεοδώρα ἥτο πρωιστιμένη νὰ τὴν διαδεχθῇ. Ἀλλ' ἥ Εὐφημία ἀπέθανε τὸ 523. «Ἡδη δὲν Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἐπιτύχει παρὰ τοῦ ἀνισχύρου θείου του, νὰ λάβῃ ἥ ἔρωμένη του τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τῆς πατρικίας· τότε ἐπέτυχε ἀκόμη περιστέρεα· καὶ ὅταν τὸ 527 ἀνῆλθε τὸν θρόνον, ἥ Θεοδώρα ἐστέφθη αὐτοκράτειρα τὴν ἥμέραν τοῦ Πάσχα ἐπισήμως εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πατριάρχην· καὶ εἰς τὸν Ἄδιον Ἰππόδρομον ὅπου εἶχε ἀρχίσει τὸ στάδιον της, ἥλθε, σύμφωνα μὲ τὰ ἔθιμα τῶν ἡγεμονίδων τοῦ Βυζαντίου, νὰ δεχθῇ τὰς

εὐχαριστίας τοῦ λαοῦ. Τὸ δνειρόν της ἐπραγματοποιήθη.

B

Αὐτὸς εἶναι τὸ μυθιστόρημα τῆς Θεοδώρας, δπως τὸ διηγήθη δ Προκόπιος. Καὶ ἀπὸ δυόμισυ αἰώνων περίπου δπον εὑρέθη τὸ χειρόγραφον τῶν Ἀνεκδότων, ἥ ἀφήγησις αὐτὴ ἔγινε σχεδὸν παγκοσμίως πιστευτή. Δὲν διαδίδονται ποτέ, ἐλεγε δ Γίββων, τόσον ἀπίστευτα πράγματα ἥ δημορθεὶ λοιπὸν παρὰ νὰ εἶναι ἀληθινά. Μὲ τὸ ἐπιχείρημα αὐτό, καὶ μὲ τὸ ἐλκυστικὸν τοῦ πράγματος, οἱ ἰστορικοὶ εὐνόλως παρεδέχθησαν τόσον σκανδαλώδη ἰστορίαν καὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν Θεοδώραν τὰ χειρότερα ἐπίθετα. «Ἄς ἔξειάσωμεν τὰς κρίσεις αὐτὰς καὶ τὴν ἰστορίαν αὐτῆν. Βέβαια δὲν θὰ ὑποστηρίξω — θὰ ἥτο πολὺ τολμηρὸν — δτι ἥ νεότης τῆς Θεοδώρας, δπως τὴν διηγεῖται δ Προκόπιος, δημορθεὶ λοιπὸν παράστασιν αὐτῆς καὶ τὴν ἰστορίαν αὐτῆν. Βέβαια δὲν θὰ ὑποστηρίξω — θὰ ἥτο δημορθεὶ λοιπὸν παράστασιν αὐτῆς καὶ τὴν φυλάττη εἰς τὴν μνήμην του δσοι ἔγνωριζαν, διετάσσοντα νὰ σιωποῦν· δσοι ἥθελον νὰ μάθουν, μὲ δῆλην τὴν ἐπιτηδειότητά των, δὲν τὸ κατώρθωναν». Γεννᾶται λοιπὸν ἥ ἀπορία ποῦ δημόρθεσε δ Προκόπιος νὰ μάθῃ τὰ τρομερὰ αὐτὰ πράγματα, τὰ δποια ἀναγκαίως ἥσαν ἀπόκρυφα: νυκτερινὰς δολοφονίας, ὑπογείους φυλακάς, μέσα εἰς τὰς ὅποιας ἥ Θεοδώρα ἥβασάντες τὰ θύματά της, καὶ πῶς ἀπεκαλύφθη, εἰς αὐτὸν μόνων, μυστικὸν τόσον καλὰ φυλατόμενον; Καὶ ἀν ἀπεναντίας τὰ πράγματα αὐτὰ ἥσαν γνωστὰ ἀνὰ τὴν πόλιν, πῶς, ἀπ' δῆλους τοὺς συγχρόνους τῆς αὐτοκρατείρας, μόνος αὐτὸς ἔσκεψθη νὰ συλλέξῃ τὰς λαϊκὰς αὐτὰς διαδόσεις; Εἶναι λοιπὸν γεγονός δτι, ἐκτὸς τοῦ Προκοπίου, κανεὶς συγγραφεὺς τοῦ βου αἰῶνος, κανεὶς ἰστορικὸς μεταγενέστερος δὲν διηγήθη τὰ σκάνδαλα τῆς Θεοδώρας, κανεὶς ούτε τὴν ἐλαχίστην ὑπέρειαν σὰν αὐτήν; Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν πραγματικότητα, κατοικία ἥτο τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, καὶ κοσμήματα τὸ στέμμα, ἐπειδὴ εἰς τὸ παγνίδι αὐτὸς ἐπαίξε τὸν τίτλον αὐτοκρατείρας, τὸ σκάνδαλον γίνεται διὰ τοῦ πολὺ μεγαλείτερον; Ἡ ἰστορία τῆς Θεοδώρας, ἥλως τε ἀρκετὰ συνειδισμένη, καὶ ἀν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι ἀληθής, δὲν εἶναι ἀξία τῶν μεγάλων λέξεων ποῦ τῆς ἐπιφρίπτουν. Καὶ ἵσως δὲν εἶναι καὶ ἀληθινή.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀνθρωποι ἀξίοι τιμῆς δὲν ἐδώσαν πίστιν εἰς τὰς ἀφήγησεις τοῦ Προκοπίου καὶ ἔγραψαν σοβαρῶς περὶ τοῦ θρόνου τῆς Θεοδώρας. «Τὸ νομικὸν ἀξίωμα, γράφει δ Ε. Οὖσαί, Testis upus, testis nullus, ἰσχύει καὶ εἰς τὴν ἰστορίαν». Αὐτὴν λοι-

δώρα, δὲν ἔλυθησαν αἱ γλῶσσαι; Οἱ χρονογράφοι, οἱ δποῖοι διμιοῦν περὶ τῆς ἀπλησίας τῆς αὐτοκρατείας περὶ τῆς μεγίστης ἐπιρροής της ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος, διατί νὰ ἀποσιωπήσουν τὰ λοιπά; Καὶ τότε, τί ἀξίζει, ἀπέναντι τῆς γενικῆς σιωπῆς, ὁ Προκόπιος, ὁ μόνος αὐτὸς κατήγορος; Καὶ μία ἄλλη παρατήρησις. Μίαν ἀληθιμότητον ἡμέραν, δὲ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔξεγερθείς, ἔρριψε κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰς σκληροτέρας ἀληθείας καὶ τὰς χειροτέρας ὑβρεις. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ 532, ἐννέα μόλις ἔτη μετὰ τὸν γάμον αὐτὸν, (ὁ δποῖος, δπως ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, τόσον ἐσκανδάλισε) καὶ εἰς στιγμὴν κατὰ τὴν δποίαν τὸ παρελθόν τῆς Θεοδώρας δύσκολα ἡμποροῦσε νὰ λησμονηθῇ μέσα εἰς τὴν πρωτεύουσαν δπου ἔξετυλίχθῃ. Καὶ δμως, εἰς τὰ διασωθέντα πρακτικά, τὰ περιλαμβάνοντα τὴν μεγάλην αὐτὴν σκηνὴν μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὑπηκόων του, οὗτε μία λέξις κακὴ διὰ τὴν Θεοδώραν. Ἀλλ' ἀκόμη μία τελευταία παρατήρησις. "Οταν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶδε τὴν Θεοδώραν, δὲν ἦτο παιδί· ἦτο τριάντα ἑπτά ἔτῶν, ὕριμος πλέον, φειδόμενος τὴν θέσιν του καὶ ἔχων τὴν φιλοδοξίαν νὰ τὴν ἀνυψώσῃ εἰς τὸ μέλλον ἀκόμη περισσότερον. Θὰ ἦτο, πρέπει νὰ τὸ διμολογήσωμεν, μοναδικὴ ἀπερισκεψία, ὅχι πλέον νὰ ἐκλέξῃ δῶς ἐρωμένην, ἀλλὰ νὰ συζευχῇ δημοσίως γυναῖκα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καθεὶς ἀπέστρεφε τὸ πρόσωπον· θὰ ἐρωψικινδύνευε τὴν δημοτικότητά του καὶ ὀλας τὰς πιθανότητας ν ἀνέλθῃ τὸν θρόνον. Ο ἀνθρώπος αὐτός, τὸν δποῖον καὶ αὐτὰ τὰ Ἀρέκδοτα περιγράφουν τόσον συνετὸν καὶ τόσον κρίσιον ἑαυτοῦ, εἰνε δυνατὸν νὰ ἔδειξε τοιαύτην διαγωγήν;

Πρέπει δμως, δπως ἔνας τῶν ὑμητῶν της τοῦ θοῦ αἰῶνος, νὰ θεωρήσωμεν τὴν Θεοδώραν ἀγίαν; "Οχι βέβαια· καὶ θὰ ἦτο παραδοξολογία νὰ θελήσωμεν νὰ τὴν παραστήσωμεν καὶ παραπολὺ ἔνάρετον. Χωρὶς ἀμφιβολίαν, εἰς τοιαῦτα ἡτηματα εἰνε δύσκολον νὰ δρίσωμεν ποῦ ἀρχίζει ἡ ἀλήθεια καὶ ποῦ τὸ ψεῦδος· ἀλλ' ἵσως ἐπίσης δὲν εἰνε καὶ πολὺ δικαιολογημένον νὰ μὴ δεχθῇ κανές τίποτε ἀπὸ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Προκοπίου. "Υπάρχουν εἰς τὰ Ἀρέκδοτα μερικαὶ ἔνδειξεις κάποιας ἀληθείας καὶ μερικὰ ἀναμφισβήτητα ψυχολογικὰ γνωρίσματα τῆς Θεοδώρας συμφωνοῦν πολὺ μὲ τὰς ἀφηγήσεις περὶ τῆς νεότητός της. Φυσικὰ θὰ ἦτο ἀνωφελὲς νὰ ζητήσωμεν ἔως ποῦ ἔφθασε ἡ Θεοδώρα, καὶ εἰς ποῖον βαθμὸν ἀτιμίας ἔσταμάτησε· μοῦ φαίνεται δμῶς φυσικὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ

Θεοδώρα ἐπῆρε τοιοῦτον δρόμον, δπως ὁ Προκόπιος λέγει, μὲ μόνον αὐτὴν τὴν σπουδαίαν διαφοράν, ὅτι ἐνῶ τὰ Ἀρέκδοτα δίδουν εἰς τὸ γεγονός μοφὴν σχεδὸν ἐπικήν, ἡ πραγματικότης, ἀπλουστέρα βέβαια καὶ ὀλιγώτερογ σκανδαλώδης, πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ δρα συνειδισμένης ἰστορίας μιᾶς τυχοδιωκτίας, ἀρκετὰ ἐπιτηδείας διὰ νὰ καλύψῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ κατορθώῃ νὰ γίνῃ νόμιμος σύζυγος χωρὶς νὰ γεννήσῃ σκάνδαλον.

Εἶνε βέβαιον ἄλλως τε, ὅτι ἡ ἔκτακτος τύχη τῆς Θεοδώρας τοῦ νὰ ἀνέλθῃ τὸν θρόνον, ἐπροξένησε βαθεῖαν αἰσθησιν εἰς τὸν λαὸν καὶ ὅτι διάφοροι θρύλοι γρήγορα ἐγεννήθησαν γύρω εἰς τὸ δνομά της. Εἰς τὸ Βυζαντιον τὸν 11ον αἰῶνος ἦτο γνωστὴ ἀκόμη ἡ μικρὰ οἰκία, ἡ δποία ἔκτοτε μετεβλήθη εἰς ἐκκλησίαν, δπου ἡ ταπεινὴ καὶ ἀγνὴ ζωὴ της εἴλκυσε διὰ πρώτην φοράν τὸν Ἰουστινιανόν. Τὴν ἀνθυμοῦντο καὶ αὐτὸι οἱ κατοικοῦντες πέραν τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσης. Αἱ σλαβίκαι παραδόσεις τοῦ 12ου αἰῶνος ὅχι μόνον ἔξεντον τὴν θαυμασίαν της καλλονῆς, ἀλλὰ διηγοῦντο ὅτι ἦτο ἡ πλέον εὐγενῆς, καὶ ἡ πλέον μορφωμένη, καὶ ἡ πλέον σοφὴ τῶν γυναικῶν. Η φήμη της εἶχε φθάσει καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα μοναστήρια τῆς Δύσεως. Ο χρονογράφος Αιμούιν de Fleury, ὁ δποῖος ἔξησε τὸν 11ον αἰῶνα, διηγεῖται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ Βελισσάριος, νέοι καὶ οἱ δύο καὶ συνδέομενοι διὰ στενῆς φιλίας, ἀπήντησαν μίαν ἡμέραν δύο ἀδελφάς· τὴν Ἀντωνίαν καὶ τὴν Ἀντωνίναν, ἀπὸ τὸ «γένος τῶν Ἀμαζόνων», αἱ δποῖαι αἰχμαλωτισθεῖσαι ἀπὸ τὸν Βυζαντινούς, εἶχαν καταντῆσει εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Ο Βελισσάριος ἥγαπησε τὴν μίαν, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπῆρε τὴν ἄλλην· ἡ δποία, διαγνώσασα τὸ μέλλον τοῦ ἐραστοῦ της, ἐπῆρε τὴν ὑπόσχεσίν του ὅτι, διὰ ποτὲ ἔγινετο αὐτοκράτωρ, ἡ τὴν ἐνυμφεύετο εἰς νόμιμον γάμον. Κατόπιν δεσμὸς τῶν δύο ἐραστῶν ἔπαισε ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε δώσει εἰς τὴν Ἀντωνίαν ἔνα δακτυλίδι ὡς ἐνθύμιον τῆς ὑποσχέσεως του. Χρόνια ἐπέρασαν ὁ Καῖσαρ ἔγινε ἀυτοκράτωρ μίαν ἡμέραν παρουσιάσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα μία γυναῖκα, πλούσιώς στολισμένη, θαυμασίας ὁμορφιᾶς, ἡ δποία ἔζητησεν ἀκρόασιν. Τὴν ὠδήγησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὁ δποῖος κατ' ἀρχὰς δὲν ἀνεγνώρισε τὴν Ἀντωνίαν ἐκείνη ἔδειξε τὸ δακτυλίδι καὶ τοῦ ἐνθύμισε τὸ δρόκον του. Ο Ἰουστινιανὸς ἥσθιανθῇ καὶ πάλιν τὸν παλαιόν του ἔρωτα, καὶ χωρὶς νὰ διστάσῃ ἀνεκήρυξε τὴν δραίαν Ἀμαζόνα αὐτοκράτειραν

Ο λαὸς καὶ ἡ σύγκλητος ἀπόδησαν κάπως, λέγει ὁ χρονογράφος, διὰ τὸν ἔξαφνικὸν αὐτὸν γάμον· ἡ θαυματικὴ ποινὴ μερικῶν ἐπέβαλε εἰς τοὺς ἄλλους σιωπήν, καὶ ἡ Ἀντωνία ἀνήλθε χωρὶς διαμαρτυρίας τὸν θρόνον εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἀναγνωρίσωμεν, εἰς τὴν ἰστορίαν αὐτὴν, τὴν ἰστορίαν τῆς Θεοδώρας· καὶ ἀπὸ τὰς ἔξηγήσεις αὐτὰς ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τοὺς θρύλους ποῦ

ἐνέπνευσε ἡ μοναδικὴ αὐτὴ τύχη τῆς αὐτοκρατέρας εἰς τοὺς χαζοὺς τῆς ἐποχῆς της. Η ἴστορία της μετεῖχε τοῦ θρύλου· ὁ θρύλος τὴν παρέλαβε καὶ τὴν ἔξωράϊσε· ἀλλά, καὶ ἡ κακή, ἐπεικής ἡ αὐτοκράτρα, ἡ παράδοσις αὐτὴ ἀπομένη παράδοσις καὶ μόνον τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά τῆς σκανδαλώδους ἀφηγήσεως τοῦ Προκοπίου δικαιούμεθα κάπως νὰ ἀναφέρωμεν. [Ἐπεται συνέχεια. Μετάφρ. K.M.] CHARLES DIEHL

ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Ωχρή, μολυβένια, σὰν νὰ παῖζουν ἀργυρᾶ φῶτα ἐπάνω της, κοιμᾶται ἡ θάλασσα· στ' ἀκρογιάλια κυπαρίσσια θύφωνται. Καὶ χιλιάδες ἀστρα στιθοβολοῦν ψηλά. Ἐκεῖ κάτω ἀπ' τῶν φανῶν τὸ φεγγοβόλημα εἶναι ἡ πατρίδα μου. Ξαναγυρίζω πάλι σ' ἐσέ, μητέρα τῶν ὀνειρῶν μου τῶν πρώτων. Κ' ἐνῶ σὲ πλησίω, ἐνθυμήσεις παλιές ξυπνοῦνται πάλι.

"Ἐτσι καὶ τότε ἐστεκόμονται ἐπάνω στοῦ πλοίου τὸ κατάστρωμα. Καὶ πίσω ἀπ' τὸν φανὸν τοῦ λιμανιοῦ χάθηκε ἡ πόλις. Στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἔβλεπα νὰ λάμπῃ τὸ ἀφρισμένο αὐλάκι, ποὺ τὸ πλοίο τὸ βιαστικὸ ἀφινε ἀπὸ πίσω του. Εἰκόνες πρόβαλαν στὴν ψυχή μου. . . ἡ ἀγνὴ μορφὴ μιᾶς κόρης, μέσα σὲ ἀέρινους πέπλους τυλιγμένη, παρουσιάσθηκε μπροστά μου ὡσὰν γιὰ νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ.

"Αλλὰ τὸ πλοίο τραβοῦσε τὸν δρόμο του. . . πρὸς τὸν Βορρᾶ, στὸν κόσμο τῆς πάλης καὶ τῆς ἐπιστήμης. Καὶ τὰ φτερά του χτυποῦσαν τὰ νερά, καὶ στὰ πλευρά του τὰ κύματα ἔσπαζαν μ' ἀφρούς.

Χρόνια καὶ χρόνια ἔχουν περάσει. Καὶ γυρίζω πάλι σ' ἐσέ, πατρίδα μου . . . Σ' ἐσέ, μητέρα τῶν πρώτων μου ὀνειρῶν, νύχτα τῆς μεσημβρίας!

Κάθε μέρα, χρόνια πολλὰ ἐπάλενα ν' ἀρπάζω τὰ μυστικά της ἀλήθειας. Αλλὰ καθέ μέρα καὶ μιὰ ἐλπίδα ἔσβιντε μέσ' τὴν ψυχή μου.

Βροχὴ θολὴ ἔπεφτε ἐκεῖ πέρα.

'Ανεμοζάλες ἔσπαζαν.

'Ο κεραυνὸς ἀπὸ ψηλὰ φοβέριζε: «Νὰ σπάσῃς θέλεις τὴν πύλη τοῦ ναοῦ πάχει τοιαύτης της μεριμνής της μεσημβρίας τύχας θόλε, — ἔτσι σωριάζεται καὶ τῶν σκέψεων τὸ παλάτι ποὺ ἔκπτε τὸ νέο πνεῦμα.

Γιὰ τοῦτο λάμπε, νύχτα ἀστροφωτη, σκεπάζωντας τοῦ παλαιστοῦ τόνοντος. Κάτω ἀπὸ σένα δὲν θρώπωπος πλανάται σὰν σ' ὄνειρο ἐνὸς πνού ποὺ ἐλαφρόνει.

Καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν — κόπων καὶ ἀγώνων αἰώνων ποὺ ἐπάνωθεν τους σφέργεις ἔσύ, μεγάλες ἀστέρινε τῆς μεσημβρίας νύχτας θόλε, — ἔτσι σωριάζεται καὶ τῶν σκέψεων τὸ παλάτι ποὺ ἔκπτε τὸ νέο πνεῦμα.

[Μετάφρασις K. X.] ΙΟΥΛΙΟΣ ΕΣΣΑΙΝ

Ο ΣΟΦΟΣ

Οι καιροί ποῦ περάσανε
τα μαλλιά του τ' ασπρίσαν
καὶ τὴ φλόγα τῆς νιότης του
μιὰ γιὰ πάντα τὴν σβύσαν.

Μὲ μελέτην ἀκούραστη,
μ' ἀκατάπανη σκέψη,
λέσ ν' ἐμπόρεσε, ἀπόμακρα — Ω̄ ζωή, ξαναδῶσε μον
τὸ φῦει φῶς ν' ἀγναντέψῃ ...
Μὰ ἔνας πόθος ἀπλήσωτος
συγαλά τὸν μαραίνει ...

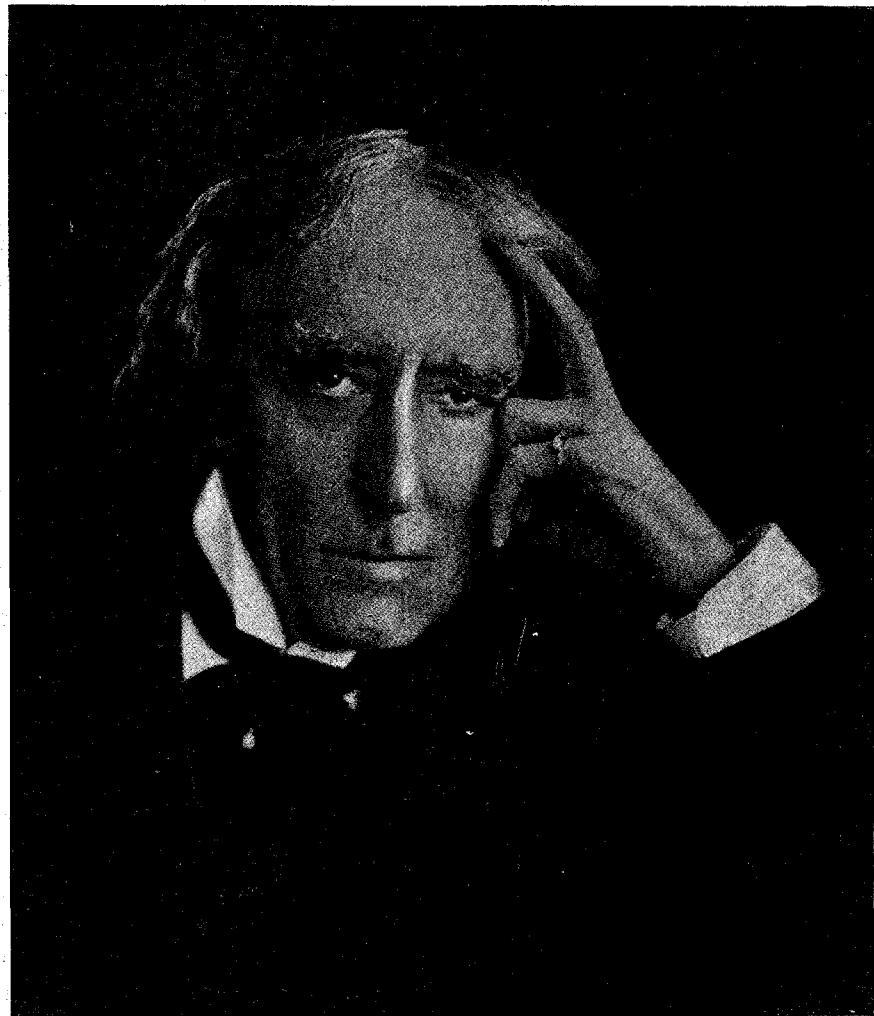
[Ζάκυνθος 1905]. ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΡΒΙΓΓ

Η φήμη ἡς ἀπήλαυνε δ "Ἐρβιγγ καὶ δ θόρυβος δν προεκάλεσε δ θάνατός του, βεβαίως δὲν δικαιολογοῦνται ὑπὸ τοῦ ταλάντου του ὃς ἥθιστοιον. Ἡ μονότονός του ἀπαγγελία καὶ ἡ ἀσκητική του μορφὴ τὸν κατεδίκαζον εἰς περιωρισμένον κύκλον δραμάτων καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς φύσεως μετασχηματιζόμενος τόσον τελείως, ὅστε ἡτο ἀδύνατον ν' ἀναγνωρίσῃ τις ἐν τῷ Σάύλωκ τῆς σήμερον τὸν Ναπολέοντα ἢ τὸν "Ἀμλετ τῆς χθές, ἥρκει ὅμως ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του ἢ ν' ἀρχίσῃ νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὅπως ἀναφανῇ ἡ παλαιὰ γνωσιμία. Ἀγγλικὸν σατυρικὸν φύλλον συνώψισε θαυμασίως τὰ ἔλαττωμάτα τοῦ περιφημοτέρου" Αγγλουν ὑποκριτοῦ καὶ τοῦ γνωστοτέρου "Αγγλου ιεροκήρυκος, λέγον ὅτι θὰ ἥσαν καὶ οἱ δύο ἔξαιρετοι, ἐάν δὲ εἰς εἶχεν ἀσπασμή τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἄλλου.

Ποῦ λοιπὸν ἐβασίζετο ἡ παγκόσμιος φήμη τοῦ "Ἐρβιγγ; Πρῶτον εἰς τὴν ματαιοδοξίαν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ, ὅπερ, ἐπὶ καιρὸν μὴ ἔχον ἄλλον τραγῳδὸν νὰ ἐπιδεῖξῃ, ἀπεράσισε νὰ θεωρήσῃ τὸν μόνον ὑπάρχοντα ὡς ἀντάξιον διάδοχον τοῦ Γκάρικ, τοῦ Κήν καὶ τοῦ Μακρέδου. Δεύτερον, εἰς τὴν τάσιν ἡ δοπία βασιλεύει ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ νὰ ἔξετάζεται διὰ τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἡ ἀγωγή, αἱ ἀρεταὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Ἐνθυμεῖσθε πόσος λόγος ἔγινετο ἐπὶ τοῦ Γλάδστωνος περὶ τῆς οἰκιακῆς εὐτυχίας, τῆς σπανίας ἐλληνομαθείας, τῶν ὑλοτομικῶν ἀθλῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν φιλελευθέρων καὶ πόσον πάντα ταῦτα ἐκράτυναν τὴν πολιτικήν του θέσιν. Παρομοίως, προκειμένου περὶ τοῦ "Ἐρβιγγ, πᾶς Ἀγγλος ἡτο πρόσθυμος νὰ ὑμνήσῃ τὸν οἰκογενειακὸν του βίον, τὴν ἔγκυλοπαιδικήν του μόρφωσιν, τὰς περὶ Σαΐς-πηρο διαλέξεις του καὶ νὰ σᾶς διηγηθῇ μύρια

¹ Μυθιστορήματά τινα τῶν δύο συγγραφέων διεσκευάσθησαν, συνήθως ἀτυχῶς, ὡς δράματα ὑπὸ τρίτων.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΡΒΙΓΓ

Μπούλβερ Λύττων ἐδοκίμασε νὰ τὸ πρόξει, ἀλλὰ τὰ πέντε δραματικά του ἔργα, ὡχραὶ ἀπομιμήσεις τοῦ Δουμᾶς καὶ τοῦ Ούγκω, δὲν παραβάλλονται πρὸς τὰς μυθιστορίας του δσον καὶ ἀνμάς φαίνωνται αὖται τὴν σήμερον δυσχώνευτοι. «Γράψετε ἐν δρᾶμα, ἔλεγεν δ Μακρέδου πρὸς τὸν Βράουνιγκ καὶ δὲν φεύγω διὰ τὴν Ἀμερικήν». Ο Βράουνιγκ ἀντὶ νὰ ἔξαπολονήσῃ νὰ γράψῃ ἔλεγενα, ἔγραψε τὸν Στράφορδ. Δύο μῆνας βραδύτερον δ Μακρέδου ἡτο εἰς Νέαν Υόρκην.

Η ἀγγλικὴ σκηνή, παραμελουμένη οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν συγγραφέων καὶ ὑπὸ τῆς καλῆς κοινωνίας, ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καταπτώσεως ὥστε δὲν ἐτόλμα θέατρον ν' ἀναβιβάσῃ ἔργον τοῦ Σαΐς-πηρο — Shakespeare

spells failure, ἔλεγον οἱ διευθυνταί. Τί δὲ ἥσαν οἱ διευθυνταὶ ἔκεινοι καὶ τί ἥσαν τὰ ἔργα ἀτίνα τὸ κοινὸν προετίμα τοῦ "Ἀμλετ καὶ τοῦ 'Ονείρου δύναται διαβούλομένος νὰ πληροφορῇ ἡ ἀναγνώσκων τὸ περὶ ἀγγλικοῦ θεάτρου ἀριστον ἔργον τοῦ Ανγούστου Φιλάν ἢ τὰς τερπνὰς καὶ διατάκτικας Recollections of a Playgoer τοῦ Μόρλεϋ. Η ἀναγέννησις, δλίγον δεῖν νὰ γράψω ἡ νεκρανάστασις, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1860. Εστία ἀντῆς ὑπῆρξε μικρὸν θέατρον ἀπομεμακρυσμένης συνοικίας, τὸ θέατρον τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐάλας παρὰ τῷ Τόττενχαμ Κώντρ Ράδ. Ἐκεῖ διὰ πρώτην φορὰν ἔπαιξαν δ. κ. καὶ η. κ. Βάγκροφτ, τὰς κωμωδίας τοῦ Ρόβερτσον τὸ Cast, τὸ School κτλ. Αἱ κωμωδίαι αὗται φαίνονται νῦν παιδαριώδεις, η αι-

συμματικότης των μᾶς φαίνεται ψευδής, οἱ ἡρωες αὐτῶν φαντασιώδεις. Εν τούτοις ἔκειναι ἀνεγέννησαν παρὰ τῷ κοινῷ τὴν ἀγάπην τοῦ θεάτρου, καὶ ὁ γευσθεὶς αὐτῶν Λονδοναῖος ἤρχισε νὰ δρέγεται ὑψηλοτέρων θεαμάτων. Τότε ἀνεφάνη ὁ "Ἐρβιγγ, εὐτυχῆσας εὐτύχημα μέγα, τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ὥραν τοῦ Γενόμενος, κατὰ τύχην σχεδὸν, συνδιευθυντῆς θεάτρου, ἐτόλμησεν" ἀναβιβάσῃ καὶ πάλιν τὸν Σαιξῆπη ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη τὰς προσδοκίας του. Καὶ οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ πολλοὶ τὸν ἐπεκρότησαν. Οἱ μὲν ἐθέλγοντο βλέποντες τέλος τὰ ἀριστουργήματα τοῦ ἐθνικοῦ των ποιητοῦ παριστανόμενα ἄνευ παραμορφώσεων. ("Ο Ἐρβιγγ παρίστανε τὰ Σαιξῆπηανὰ δράματα ἀρτια, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, τοῦτο ἦτο δυνατόν" ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἔκοπτε ὀλίγας σκηνὰς ἢ συνέπυσσε ἄλλας, πλὴν ποτὲ δὲν προσέθετε τι καὶ οὐδέποτε ἐπέφερε εἰς τὸ ἔργον οὐσιαστικάς ἀλ-

λοιώσεις). Τὸ δὲ πολὺ κοινὸν ἐμάγευον ἡ θαυμασία σκηνοθεσία, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν στολῶν, ἡ ταχύτης μεθ' ἥς αἱ σκηναὶ διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην. Ἀπὸ τοῦ 1874, δόποτε ἔπαιξε τὸν "Ἀμλετ μέχρι τοῦ 1895 δὲ προεξεισθη ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας βαρωνέτος, ὁ "Ἐρβιγγ ἐγνώσει εἰς τοὺς" Αγγλους σχεδὸν ὅλον τὸν Σαιξῆπη.

'Απὸ δεκαετίας εἶχεν ἀρχίσει ἡ κατάπτωσις. Νέοι ἡθοποιοὶ, ὁ Τοζ, ὁ Φ. Ρόβερτσον, ὁ Λ. Οὐνδλλερ ὑπεδύνοντο μετὰ πλείστους ἐπιτυχίας ἢ αὐτὸς τοὺς παλαιοὺς του ὁρῶνται, ἵσαν δὲ καὶ ἐπιτυχέστεροι αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων δραμάτων. Νέα θέατρα ἤρχισαν νὰ ὑπερακοντίζωσι ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν σκηνοθεσίαν τοῦ Λυκείου. Οὐχ ἦτον ὅμως ἡ ἀγγλικὴ εὐγνωμοσύνη τῷ διεφύλαξε μέχρι τέλους, τουλάχιστον κατὰ τύπους, τὰ πρωτεῖα, καὶ ὁ θάνατός του ἐκρίθη ὡς ἐθνικὴ ἀπώλεια.

A M ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ο ΠΡΙΓΚΗΨ ΣΕΡΓΙΟΣ ΤΡΟΥΜΠΕΤΣΚΟΪ

— Ανάμνησις —

Ο πρίγκηψ Τρουμπετσκοΐ.

Εἰς τὴν ἔηρὰν τηλεγραφικὴν ἀναγγελίαν τοῦ θαυμάτου τοῦ Ρώσου πρίγκηπος Τρουμπετσκοῦ διλίγοι ἐμάντευσαν ἵσως τὴν ἀπώλειαν μιᾶς ὑπερόχου Ἑλληνικῆς ψυχῆς, τοῦ σοφοῦ ἔνεον μας, δοτις πρὸ δύο ἑτῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀνθούς τῆς ρωσικῆς νεότητος, ἥλθεν δῆμην, μὲ φωτεινὸν ἐνθουσιασμόν, ἔνα εὐγενὲς ἄγημα, εἰς τὸ προσκύνημα τῶν Ἑλληνικῶν μνημείων. Καὶ διλίγοι ἵσως ἥλθεν δισταθμοῦν διτὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀνδρός, δοτις ἐμύησε τὴν ρωσικὴν νεολαίαν

ἀπὸ τῆς καθέδρας τοῦ Μοσχοβίτικοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὸ φῶς τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἔνας κλάδος ὀλυμπιακοῦ κοτίνου καὶ ὀλίγα ἀνθη ἀθηναίας δάφνης ὡς ἵσαν μία δρειλομένη προσφορὰ πρὸς τὸν σοφόν, δοτις ἔκλεισε μέσα εἰς τὴν ψυχήν του τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸν ἔρωτα δὲν τῶν ὑπερόχων φύσεων.

***

Νομίζω πῶς εἶνε ἡ στιγμὴ αὐτῆς, κατὰ τὴν δοτιανὸν δι γιγαντόσωμος σοφός, μὲ τὸ ἀμλητικὸν παραστῆμα καὶ τὴν παιδικὴν ψυχήν, ἐνεφανίσθη ἐμπρός μου, εἰς μίαν παραστασιν ἔξοχως συμπαθητικήν, ὑποβλητικήν καὶ καταποσαν, τῆς δοτιαίς ἡ ἀνάμνησις μένει ἀκόμη ζωηρὰ χαραγμένη εἰς τὴν ψυχήν μου. Τὸ κατάστρωμα τοῦ τορπιλοβόλου «Κανάρη», τὸ δοτιον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, εἰς μίαν πρᾶξιν εὐγενοῦς καὶ εὐστόχου ἔνειας, ἔχει διατίθεσιν ὑπὲρ τῶν ἔνεον προσκυνητῶν, ἐπλημμύρει ἀπὸ μίαν ἔνανθην νεότητα, ζωηρὰν καὶ ἀνήσυχον, φορῶσαν τὸ Ἑλληνικὸν φῶς μὲ δλας τῆς τὰς αἰσθήσεις, εἰς μίαν ἔκτασιν θρησκευτικήν. Γηραιοὶ σοφοί, μὲ λευκὰς κόμας, φιλόσοφοι, ψυχολόγοι,

ἀρχαιολόγοι, νομομαθεῖς, ἀπετέλουν τὰ φωτεινὰ κέντρα τῶν νεανικῶν διμήλων, εἰς τὴν ἀνήσυχον στιγμὴν μιᾶς ἀπάρσεως, ὑπὸ τὸ φυῖνον φῶς τοῦ ὁρῶντος ἀττικοῦ δειλινοῦ. Μόνος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σεμνοῦ προσκυνήματος δὲν ἦτο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Οἱ κόποι τοῦ μακροῦ ταξιδίου, ἡ μακρὰ προσδοκία τῆς ἡμέρας αὐτῆς, αἱ φροντίδες τοῦ σοφοῦ διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀκαδημαϊκὴν οἰκογένειαν, διὰ τὴν δοτιανὸν Ὁρούμπετσκοῦ ἦτο περισσότερον ἀπὸ πατήρ, εἶχαν φίψει τὴν κλίνην τὸ ἀμλητικὸν σῶμα. Εἰσήχθη μὲ συγκίνησιν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πρυμναίου ὑποστρώματος, δπου ἀνεπαύετο ὁ διάδασκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Δὲν ἦτο ὁ στυγνὸς καὶ κατηφῆς σοφὸς τὸν δοτιον ἐπερίμενα νάντικρύσω. Ἡτον ἔνα μεγάλο παιδί, θιλιμένον, ἀγήσυχον διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀπώλειαν μιᾶς εὐτύχιας, ποῦ τοῦ εἶχαν ὑποσχεθῆ.

— Ήτο παράτολμον αὐτὸ ποῦ ἔκάματε, Πρίγκηψ, τοῦ εἴπα δειλά. Ἡ κατάστασίς σας εἰμπορεῖ νὰ χειροτερεύῃ ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου.

— Α! δχι. Ἐχω πίστιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀέρα καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φῶς. Περιμένω ἔνα θαῦμα ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιόν.

— Καὶ θάποφασίστε λοιπὸν νάνεβετε ἐπάνω εἰς τοὺς Δελφούς, αὔριον τὸ πρωτί.

— Ο πρίγκηψ ἐμειδίασε τὸ ἀμωτέρον παιδικὸν μειδίαμα.

— Μὴν εἶσθε ἀπιστος. Αὔριον θὰ είμαι καλά. Θὰ ἀνέβω μαζί σας εἰς τοὺς Δελφούς. Οἱ Ἑλληνικοὶ Θεοὶ θὰ μὲ βοηθήσουν.

— Ομιλοῦσε μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν, τόσην θέλησιν, τόσην πίστιν, ὡστε μοῦ ἐφάνη ἀνοησία νὰ ἐπιμείνω περισσότερον. Ἡ πίστις του ἔνικα κάθε ἐπιστήμην. Τὸν ἀφῆκα πυρέσσοντα καὶ πονοῦντα εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον.

— Καὶ ἐσύλλογίσθη τότε δλην τὴν ἀντίδρασιν, ἡ δοτιανὸν εἶχεν ἐγερθῆ ἀπὸ μερικοὺς θερμοκεφάλους πατριώτας κατὰ τῶν Ρώσων ξένων μας, δλην τὴν ἀπερεπή, ἀτοπον, ἀκαιρον καὶ ἀνόητον ὑποβολήν, ἡ δοτιαίς εἶγινε εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κοινόν, δημιουργήσασα ἀνυπάρκτους φόβους ταραχῶν, ἐσυλλογίσθη τὴν ἐλλειψιν πάσης ὑποδοχῆς πρὸς τοὺς σοφοὺς ξένους καὶ τοὺς φιλελευθέρους νέους ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἀντιπαρέβαλα, δχι χωρὶς ἐντροπήν, δλην αὐτὴν τὴν ψυχρότητα, ἡ δοτιαίς δὲν διέφυγε τοὺς εὐγενεῖς ξένους, πρὸς τὴν φρενίδα, ἥτις περιέβαλε πρὸ δλίγον τὴν φορμανήν. Εὐτυχῶς τὴν παραφρονα αὐτὴν ξενηλασίαν ἐπῆλθε νάντισθαμμίση μία

πρᾶξις ἐπισήμου ἀρροφοροσύνης ἀπὸ τὴν τότε κυβέρνησιν, ἡ ἔξοχος ξενία τὴν δοτιανὸν παρεσκεύασε, μόνη ἔξ δλων τῶν Ἑλληνικῶν σωματείων, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Εταιρία, εἰς τὸ πρόσωπον ἐνός Καββαδία, καὶ ἡ ἐγκαρδία καὶ εὔστοχος εὐγένεια δλίγον ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, οἱ δοτιοὶ ἀπετέλουν τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ πολεμικοῦ πλοίου.

***

— Οταν ἔξύπνησα τὸ πρωτί, ἐσπευσα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἀσθενοῦντα εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ὁ Τρουμπετσκοῦ εύρισκετο ἥδη πρὸ μιᾶς δλας ἀσθενείας, θαλερός, εὐθυτενής. Μὲ ἔκπταξε μὲν εῖνας.

— Ο Ἀσκληπιός μὲν εἶπεν τὸ πρωτί, ἐγινε τὸ δνειρόν μου. Βλέπετε δτι τὸ θαῦμα ἔγινε.

— Ενα θαῦμα πραγματικῶν, ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς θελήσεως καὶ τῆς πίστεως. Εἰς τὴν δλασίαν, φωτεινὴν γαλήνην τῆς καλοκαιρινῆς αὐγῆς, δ Τρουμπετσκοῦ εἶχε βυθισθῆ εἰς ἐκστασιν.

— Θαυμάζω, μοῦ εἴπε, τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ φωτός. Ἐγύρισα δλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ παρόμοιον πνευματικὸν φῶς δὲν ἀντίκρυσα ποτέ μου. Εἰς αὐτὸ πατοδίδω δλην τὴν μεγαλουργίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

— Εμεινε σκεπτικὸς ἐπ' δλίγον. Καὶ ἐπειτα.

— Καὶ δμως κάτι τι παρόδοξον μοῦ συμβαίνει αὐτὴν τὴν στιγμήν. Αἰσθάνομαι δτι δὲν είνε ἡ πρώτη φορά, ποῦ ἀντίκρυζω αὐτὸ τὸ φῶς. Οἱ Ἑλληνικοὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ μοῦ ἐδωκαν πάντα μίαν ἀνάλογον αἰσθησιν, μίαν αἴσθησιν δροσεροῦ φωτός, ὡς αὐτὸ ποῦ μας περιλούει τῷρα.

— Καὶ ἐψυχήρισεν, ὡς μονολογῶν καθ' έαυτόν, ενα χωρίον τοῦ Πλάτωνος Ἑλληνιστί.

— Καὶ ἡ νύκτα! ἐπανέλαβεν. Επέρασα δλας νὰ κυττάω τὰ ἀστρα ἀπὸ τὸ παραθυράκι τῆς καμπίνας μου. Εσπινθήριζαν μὲ τόσην ἐκφρασιν μέσα εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ στερεώματος. Ελαφροὶ ἀτμοὶ ἀνέβαιναν ὡς πνεύματα ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ βουνά. Καὶ ποτὲ δὲν ἐνόησα βαθύτερα τὰ λόγια τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου: δτι τὰ ἀστρα τρέφονται ἀπὸ τοὺς δροσεροὺς ἀτμούς, ποῦ τοὺς στέλλει ἡ γῆ.

— Μία κατάνυξις θρησκευτικὴ ἐτόνιζε τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ.

— Μετ' δλίγον ἐποντίσαμεν τὴν ἀγκυραν εἰς τὴν Ιτέαν. Τὸ ἀκαδημαϊκὸν καραβάνι ἔξεχομη εἰς τὴν ἀκτήν. "Αμάξαι, ἄλογα, ήμίονοι, δ περίερ-

2

γος πληθυσμὸς τοῦ μικροῦ χωρίου ἔδιδαν μίαν παράδοξον ζωὴν εἰς τὴν ἥσυχον ἀκτήν. Ὁ πρόγκηψ μοῦ προσέφερεν εὐγενῶς μίαν θέσιν εἰς τὴν ἄμμαξάν του. Καὶ ἀρχίσαμεν τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τῶν ἀποτόμων, τῶν ἀγρίων κλιτῶν τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς ὑπερόχους κατόψεις τῶν κοιλάδων καὶ τῶν κρημνῶν, μὲ τὰς ἀγρίας ἀπόψεις τῶν βουνοκορυφῶν πέριξ καὶ πέραν. Κάτι τι μοῦ ἐνθύμιζε τὸ ἄγριον μεγαλεῖον τῶν Ἀλπεων εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῆν τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως. Ὁ Τρουμπετοκός ἔμεινε σιωπηλὸς ὅλην τὴν ἄφαν. Ἡ κόμησσα Καπνίστη ἀνέπινε μὲ χειραρχώδη εὐγλωττίαν παραδόξους ἐγκληματολογικὰς θεωρίας, ἀναμίκτους ἀπὸ γυναικεῖον θασμασμὸν καὶ γυναικεῖον οἴκτον, πρὸς τὴν φύσιν τῶν κακούργων.

Ἐσταματήσαμεν εἰς τὸ Χρυσό. Τόποι γεμάτοι ἀπὸ τὴν τραγικὴν ἀνάμνησιν τῆς Μαρίας Πενταγιώτισσας.

Στὰ Σάλωνα σφάζουν ἀρριὰ
Καὶ στὸ Χρυσὸν κριάρια
Καὶ στῆς Μαρίας τὴν ποδιὰ
Σφάζονται παλλήκραμα.

Διηγήθηκα τὸν ὡραῖον θρῦλον εἰς τὸν Πρόγκηπα.

— Αἱ ὡραῖαι γυναικεῖς περνοῦν ὡς καταιγίδες ἀπὸ τὸν κόσμον, εἶπε. Φαντασθῆτε μίαν καταιγίδα ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ αὐτά!

***

Ἐξεπεξένσαμεν καὶ ἐμβῆκαμεν εἰς τὸ πρῶτον παντοπολεῖον. Αἱ ἀρχαὶ ἥθελαν νὰ μᾶς προσφέρουν τὸ δρεπτικόν. Ὁ Τρουμπετοκός κουρασμένος ἐκάθισεν εἰς ἕνα πενιχρὸν σκαμνὶ τοῦ παντοπολείου, τὸ δποῖον εἶχε περικυκλωθῆ ἀπὸ τοὺς περιέργους τοῦ χωρίου. Εἶχαν ἀκούσει ὅτι κάποιος «πρόγκηπας» ἔφθασε εἰς τὸν τόπον τους, συνειδισμένοι ἀλλως ἀπὸ ἐπισήμους διαβάσεις. Ἐπέρασαν ἀπὲκτηνά, πρόγκηπες, σφοιοὶ ὅλης τῆς ὑφηλίου.

— Ποῦ εἶνε δὲ πρόγκηπας; ἔρωτοῦσαν καὶ ἐστριμώνοντο εἰς τὴν ὑδάν τοῦ καπηλείου.

Τότε κάποιος ἔφθασε βιαστικός.

— Ὁ πρόγκηψ εἶνε μέσα, σᾶς παρακαλῶ.

Ὑπέδειξα τὸν Τρουμπετοκό εἰς τὸν βιαστικὸν ἀνθρώπον.

— Εἶμαι δὲ διδάσκαλος τοῦ χωρίου. Ἐρωτόκριτος καὶ θέλω νὰ εἰπῶ τὸ «ὡς εὗ παρέστης» εἰς τὸν πρόγκηπα ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν μου.

Ἐξήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Τρουμπετοκό

νὰ τοῦ παρουσιάσω τὸν διδάσκαλον, μὲ ὅλον τὸν φόβον τῆς ἐμφανίσεως κανενὸς ἀπεράντου χειρογράφου. Ὁ Τρουμπετοκός ἐστηκὼν σοβαρὸς καὶ ἐπίσημος καὶ ἔτεινε τὸ χέρι πρὸς τὸν διδάσκαλον. Τὸ μικρὸν καπηλεῖον ἐγειμισεν ἀπὸ τὸ ἀνάστημά του. Εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο χωρίον καὶ ὑπὸ τὴν στέγην ἐνὸς καπηλείου ἐγίνετο ἡ πρώτη δεξίωσις τῶν σοφῶν ἔνον. Ὅτι δὲν ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ δὲν ἔκαμαν οἱ σοφοὶ τῆς πρωτεουόσης, τὸ Πανεπιστήμιον, οἱ πρυτάνεις, οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τὸ ἔκαμνεν δὲ πτωχὸς διδάσκαλος τοῦ πτωχοῦ χωρίου. Ἡ σκηνὴ ἥχισε νὰ γίνεται ἐπιβλητική. Ὁ διδάσκαλος ὑπῆρξε διλογόλογος, εὔστοχος καὶ ἐχειρίσθη τὸν λόγον μὲ διπλωματικὴν λεπτότητα. Τὸ δυτεύρετον τάκτη ἀπαντᾶται καὶ ποτὲ ἐκεῖ ποῦ δὲν τὸ περιμένει κανεὶς. Ὁ διδάσκαλος εὐχόμενος τὸ «ὡς εὕ παρέστης» εἰς τὸν σοφὸν ἔνον, ὑπέμνησε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν προστάτιδα Δύναμιν καὶ προσέθεσε ὅτι τὸ χωρίον του εἶνε εὐτυχὲς ὑποδεχόμενον τὸ ἀνθροῖον τῆς Ρωσικῆς νεόστητος. Ὁ Τρουμπετοκός, ἐφ' δσον διμίλει δὲ πτωχὸς διδάσκαλος, ἐφαίνετο ἴδιαιτέρως συγκινημένος. Ἡρχισα νὰ διερμηνεύσω τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου.

— Ἐνόησα, πολὺ καλά! εἶπε στρεφόμενος πρὸς ἐμὲ δὲ τὸ Τρουμπετοκό. Ἀπορῶ καὶ δὲν διδοῦμεν τὸν προσέθεσε διπλωμάτην τὸν λόγον τοῦ διδασκάλου καὶ εἶπε τὰ ἐγκάρδια αὐτὰ λόγια, ἀφοῦ εὐχαρίστησε διὰ τὴν ὑποδοχήν.

Δὲν εἶνε δὲ ἡ Ἑλλὰς δὲ ποτία διφεύλει εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν Ρωσίαν. Εὐγνώμονες εἶμενας ἡμεῖς πρὸς τὴν μικρὰν καὶ ὑδρίξοντας Ἀλλάδα. Τῆς διφεύλουμεν διπλοῦν χρέος, τὸ δποῖον δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτέ. Μᾶς ἔδωκε τὸν πολιτισμὸν καὶ μᾶς ἔδωκε τὴν θρησκείαν μας.

Οἱ ὡραῖοι λόγοι τοῦ ἔνον σοφοῦ δεν ἤκουσθησαν κάτω ἀπὸ καμπίαν μαρμαρίνην στέγην, ἀπ' αὐτὰς ποῦ φρουροῦν αἱ γλαῦκες εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡκούσθησαν μέσα εἰς τὸ καπηλεῖον τοῦ Χρυσοῦ. Πάλιν καλά. Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν άτμοσφαιραὶ δητούς παρατητορίας. Τὴν εἶχε κορέσει ἀπὸ ἡλεκτρισμὸν δὲ πατριωτικὸς τύπος.

***

“Ολον τὸ ὑπέροχον πανόραμα τῆς Ἑλληνικῆς Αρχαιότητος ἐπέρασεν ἀπ' ἐμπρός μας εἰς διλίγας ἥμερας. Ὁ Τρουμπετοκός δὲν ἡμποροῦσε νὰ κρύψῃ τὴν εὐτυχίαν του, διηγῶν τὸ εὐγενὲς καὶ φιλελεύθερον ἄγημα, τὸ δποῖον ἔξεπεμπον

πρὸς τὴν Ἑλλὰδα τὰ Ρωσικὰ πανεπιστήμιο. Οἱ Δελφοὶ μὲ τὸ τρομερὸν μεγαλεῖον τῶν Φαιδριάδων πετρῶν, μὲ τὰ μαντικὰ νερὰ τῆς Κασταλίας κυλιόμενα ἀπὸ τὸν θεότιστον βράχον, μὲ τὴν περίτρομον φύσιν διλοτρόγυρο, κατοικητήριον αἰώνων θεῶν καὶ πνευματικῶν, ὑψωθῆσαν ἔξαφνα ὡς θεῖον δραμα ἐμπρός μας. Ὅλη ἡ τρουμπόστατος ἀρμονία τῆς ἀρχαίας ζωῆς — δὲν ναός, τὸ θέατρον, τὸ στάδιον — ἀνεδίδετο ἀπὸ τὰ σιωπηλὰ μάρμαρα, τὰ καλύπτοντα τὴν γῆν, τὰ ζῶντα, ὡς μία αἰώνια γιγαντώδης ἀνθησις, ὑπὸ τὴν φρίκην τῆς ἀτμοσφαίρας.

— Ήθελα νάκούσω τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, εἶπεν δὲ τὸ Τρουμπετοκό.

Καὶ ἐπειπατήσαμεν πολλὴν ὥραν σιωπηλοί.

“Ηλθεν ἔπειτα τὸ γαλήνιον δραμα, ἡ παραδεισία φύσις, τὰ ἥμερα, τὰ γλυκοκοιμισμένα εἰς λυρικὸν ὑπνον ἔρειπια τῆς Ὀλυμπίας. Εἰδύλλια πλανώμενα ἐπάνω εἰς τὸν πρασίνους λόφους, ὡς φύσημα φλογέρας, ἐπιθαλάμια ηψωνύμενα εἰς τὸν ἀέρα μὲ πτερὰ κορυδαλοῦ, λουσμένα εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Κλαδέον, ἡ γῆ σκεπασμένη μὲ φιλήματα, ὡς ἄνθη, δὲν θάνατος δραίος, λευκός, μαρμάρινος, ἀνθοστολισμένος, ὡς ὑπνος Πραξιτελείου Ερμοῦ.

“Ἐπειτα ἡ Κόρινθος, νεκρὰ ἡ ἀφνείδης Κόρινθος, τὰ πένθιμα, τὰ μελαγχολικὰ ἔρειπια, ἡ στυγνὴ σιωπή, ἀπλωμένη εἰς τὴν ἥχον γῆν, ὡς μεταμέλεια δργίων, δὲν θάνατος δραίος, μία βρύσις νοσταλγική, θρηνοῦσα τὸν αἰώνιον θρῆνον ἐνὸς μακρυνοῦ θρύλοιν. Καὶ ἔπειτα αἱ ζοφεραὶ Μυκῆναι, ἀπολιθώσεις τιτάνειοι, σκεπασμέναι ἀπὸ τὴν προϊστορικὴν σιωπήν, ὡς πάχην. Τὰ βάραθρα τῶν πολυχρύσων τάφων ἀναδίδονταν μίαν βοὴν ὡς γογγυσμὸς δργίων ἡ θρήνων, ἀχρόταγα στόματα, ζητοῦντα τὴν ἀρπαγμένην λείαν των, πεινῶντα νὰ καταπίωσιν ἄλλην μίαν φορὰν τοὺς στυγεοὺς ἐναγκαλισμοὺς τῆς Κλυταιμήστρας. Μεγάλα, μαῦρα στέφανα περοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὸν αὐλυμηρὸν τόπον καὶ ἡ ἥχω μιᾶς μακρυνῆς βροντῆς, ταράσσει τὸν ἀέρα, μὲ τὴν μαντικήν φωνὴν τῆς Κασάνδρας... Καὶ ἔπειτα τὰ ἀνάκτορα τῆς Τίρυνθος, ἔρειπια κατοικημένα ἀπὸ γιγαντώδεις σκιάς, δῆπον τὸ χόρτον καλύπτει μὲ πενθύμους τάπητας τὰς σιωπηλὰς αἰθιούσας, τοὺς ἐρήμους γυναικωνίτας, τὸ σκονισμένον μάρμαρον τῶν λουτρῶν, καὶ δῆπον τὸ σκότος ζῆ μόνον, ἔμψυχον εἰς τὰς ὑπογείους κρύπτας.

“Ανάκτορα, θέατρα, ναοί, στάδια γλαφυρότητες μαρμάρων καὶ ἀπειλαὶ κυκλωπείων πε-

τρῶν, δῆλη ἡ ζωὴ ἡ συντετριμμένη καὶ ἀνίκητος, κάτω ἀπὸ τὰ χαμόγελα τοῦ οὐρανοῦ, μέσα εἰς τοὺς πρασίνους ἐναγκαλισμοὺς τῆς νέας χλωρίδος, μέσα εἰς τὸ μέγα, τὸ πνευματικὸν φῶς, δὲν θάνατος ἐνδεδυμένος πορφύραν, ἐπέρεασεν ἀπ' ἐμπρός μας τὰς διλίγας αὐτὰς ἥμερας. Ὁ σοφός, δὲν δποῖος βαδίζει τῷρα τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, μέσα εἰς τὸν σωκρατικὴν γαλήνην, θὰ φέρῃ μαζί του τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου δράματος, τὸ δποῖον τοῦ ἔδωκεν ἡ Ἑλλάς.

***

Δὲν ἔχεντο διατί. Ἄλλα μοῦ εἶνε ἀδύνατον νάναπολήσω τὸν δραίον αὐτὸν περίπατον διὰ μέσου τῶν Ἑλληνικῶν αἰώνων, χωρὶς νὰ ίδω παρὰ τὸ πλευρόν μου τὸν γιγαντόσωμον σοφόν, μὲ τὸ παιδικὸν πρόσωπον καὶ τὸ φωτεινὸν βλέμμα, κατοικητήριον μιᾶς ἀπλῆς, γαληνιαίας, ἐλληνικῆς ψυχῆς. Ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶχε δώσει εἰς τὸν ὕδιμον καὶ βαρὺν ἀνδρα τὴν ἀλκὴν ἐφήβου. Καὶ ἐν μέσῳ τῆς ξανθῆς τῆς φιλοσόφου νεότητος τὴν δποίαν διδήγει ἀναρριχώμενος βιονά, διασκελίζων μάρμαρα, διατρέχων ἀποστάσεις, πρωτός μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτὸς καὶ τελευταῖς μὲ τὴν δύσιν τῆς ήμέρας, ὁμοίαζεν ὡς ἀδελφός καὶ ἡτο πατέρας. Αὐτὸς εἶχε μὲ τὴν ἐλληνικὴν ἀμβροσίαν ὑλην ἔκεινην τὴν νεότητα καὶ εἶχεν ἀνυψώσει τὴν βαθεῖαν θρησκευτικότητα τῆς θωσικῆς ψυχῆς εἰς μίαν λατρείαν ἐλληνικήν, δὲν δποία ἔκαμψε διπλωμάτης. Αὐτὸς εἶχε μὲ τὴν δημόσην ἔντυπον εἰς τὸν ἔπειρον τὸν ἔρειπια τῆς Ελληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὅλη ἡ νεότης αὐτῆς, δὲν δποία ἔκρεμετο ἀπὸ τὰ χεῖλη του καὶ τὰ νεύματά του, δητού μία νεότης σοφή, δητο ὡς μία σχολὴ ἀρχαίου φιλοσόφου ὑπὸ τὸ τὸ Ελληνικὸν ὑπαίθριον.

— Βλέπετε αὐτοὺς τοὺς νέους, μοῦ εἶπε μίαν ήμέραν, μὲ στοργὴν συγκυνητικήν. Ἀντιπροσωπεύονται ἔδω δῆλοι αἱ φυλαὶ καὶ δῆλαι αἱ τάξεις τῆς Ρωσίας. Παρὰ τὸν υἱὸν τοῦ τιτλούχου καὶ τοῦ ἔκατον μυριούχου βαδίζει δὲν δητὸς διφεύλων ἐμπρός μας αὐτή, δὲν δποία ἔκρεμετο αὐτή, μία ἀδέλφωσις ἀφάνταστος διὰ τὴν Ρωσίαν, ἐπὶ τῶν πόπων δητού ἐγεννήθη ἡ Ελευθερία. Καὶ τὸ θαῦμα αὐτὸν δὲν δφεύλεται εἰς ἐμέ, δφεύλεται εἰς τὸ Ελληνικὸν δαιμόνιον.

Καὶ δὲν ἔπαυσε οὐτε στιγμὴν νὰ σταλάζῃ τὴν θείαν οὐσίαν τῆς Ελληνικῆς δραιάτητος εἰς τὰς

ψυχάς τῶν νέων αὐτῶν, εἴτε διδάσκων, εἴτε διμιλῶν, εἴτε σιωπῶν ἀκόμη, ἐκεῖ δύο διάλογος εἰνε κατώτερος τῆς σιωπῆς. Η φρενίτις τοῦ ἀλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἡ δύοια ἔξεργάγη τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἡμέραν, δύοιοι οἱ ξανθοὶ προσκυνηταί, λουσθέντες εἰς τὰ νερά τοῦ Ἀλφειοῦ, ἥλθαν νὰ παρακαθήσουν εἰς ἕνα ἀδελφικὸν συμπόσιον, ἐπὶ τῆς πρασίνης "Ἀλτεως", ἡ φρενίτις ἐκείνη ἡ δύοια ἔξεργάγη ὅταν δὲ Ἐλλην ἀμφιτρύων, δικαστής Καρβαδίας, εἰς μίαν ἐντυχῇ ἔμπνευσιν προσηγόρευσε «Πανέλληνας» διοικητήν τοῦ περιπαθεῖς προσκυνητάς, ἥτο δὲ ἔνας ὑμνος πρὸς τὸ ὑπέροχον ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ ἔξοχου παιδαγωγοῦ, τοῦ ἐμπνευσμένου διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Μία σπωδὴ δακρύων ἐστάλαξε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπὸ τὰ βλέφαρα τοῦ διδασκάλου.

***

"Η Ρωσία χάνει ἔνα μεγάλον παιδαγωγόν, μηδέσαντα τὴν νέαν ρωσικὴν ψυχὴν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἰδεώδη, ἀνοίξαντα ἔνα δρόμον φέροντα ἀσφαλῶς πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν ἀνάστασιν. Ἡ Ἐλλὰς χάνει ἔνα μέγαν πολίτην, ἔνα πολίτην Ἐλληνα, δικαιώματι τῆς ἴδιας του ψυχῆς.

— Εἶμαι Ἐλλην πολίτης καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ ἀποχαιρετῶ τὸ Ἑλληνικὸν φῶς, αἰσθάνομαι δὲ τὴν ἀποχαιρετῶ τὴν πατρίδα μου,

Μοῦ εἴτε σφίγγων μου τὸ χέρι, μὲ μίαν θερμήν, σπασμαδικὴν κίνησιν ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου. "Ολοὶ οἱ νέοι ἐκεῖνοι, οἱ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ Β' ΑΝΑΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

ΚΩΣ — ΔΙΔΥΜΟΙ

Τὰ πλοῖα ἀπάραντα περὶ τὴν θην ὠραν τῆς Πέμπτης (14ης Ἀπριλίου) διημένθησαν Β. Α. πρὸς τὴν νῆσον Κῶ, δύον, κατὰ τὸ πρόγραμμα, θὰ ἀπεβιβασθούμενα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀνασκαφέντος Ἀσκληπιείου. Ἡ ἀπόστασις τῶν 180 θαλ. μιλίων, ἡ χωρίζουσα ἡμᾶς τῆς μικρᾶς ἐκείνης νῆσου, ἡ μέλουσα νὰ διαπλευσθῇ, κατὰ τὴν ταχύτητα τῶν πλοίων μας, ἐντὸς εἴκοσι περίπου ὠρῶν, μᾶς κατετόμαζε, πνέοντος μάλιστα καὶ Β. Δ. σφροδοῦ ἀνέμου οὐχ ἦτον τὸ trajet αὐτό, τὸ πολλαχοῦ ὑπὸ μικρῶν καὶ μεγάλων νησίδων διακοπτόμενον, δὲν μᾶς ἦνώλησεν δόσον ἐφανταζόμενα. Ἐξαιρέσει ἐλαχίστων ἀσθενικῶν, πάντες οἱ λοι-

συσσωρευμένοι ἐπὶ τοῦ ἀναχωροῦντος πλοίου, ὃς νὰ ἐμάντευσαν τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου, ἔξεργάγησαν εἰς μίαν ἀτελεύτητον ἐπευφημίαν, ἡ δύοια μὲ ἡκολούθησε ἀποχαιρετῶντα τὸ εὐγενὲς νεανικὸν ἄγημα. Η χειροψία αὐτὴ τοῦ σοφοῦ ἥτο γραμμένον νὰ ἦνε ἡ τελευταία. Εἰς μίαν ἐπιστολὴν του ἀρχότερον, ἐπαναλαμβάνων τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἔνιαν, προσέθετε μὲ Ἑλληνικὰ γράμματα τὴν λέξιν: «ἐνθουσιασμένον». Ἐκτοτε ἡμέραι δοκιμασιῶν ἐπῆλθον διὰ τὴν ρωσικὴν πατρίδα. Τὸ δόνομα τοῦ Τρουμπετσοῦ ἥκουσθη ἐν μέσῳ τῶν πικρῶν ἡμερῶν, ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων Ἰδανικῶν καὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς νεότητος. Οἱ ἀγῶνες αὐτοί, ἀγῶνες ψυχῆς καὶ πνεύματος, κατέβαλον ἐπὶ τέλους τὸν σοφόν. Ἐπεισε μαχόμενος ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.

Μὲ μίαν Σωκρατικὴν γαλήνην προεῖπε τὸν δάνατόν του εἰς τοὺς μαθητάς του. Τὸν φανταζομαι μιθωπεύοντα τοὺς βοστρύχους τοῦ Ρώσου Φαίδωνος εἰς τὴν μελαγχολικὴν αὐτὴν στιγμήν.

— Αὔριον θὰ τὰ κόψῃς τὰ ὠραῖα αὐτὰ μαλλιά.

Ἐὰν δὲ Φαίδων τῆς ρωσικῆς νεότητος δὲν κόψῃ, εἰς ἐνδειξιν τοῦ μεγάλου πένθους, τὴν ξανθήν του κόμην ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ φιλοσόφου, ἡ νέα ρωσικὴ ψυχὴ δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὸν διδασκάλον δὲ διοποῖος ὠδήγησεν αὐτὴν πρὸς τὸ μέγα λευκὸν φῶς.

Η Πλάτανος τοῦ Ἰπποκράτους ἐν Κῷ.

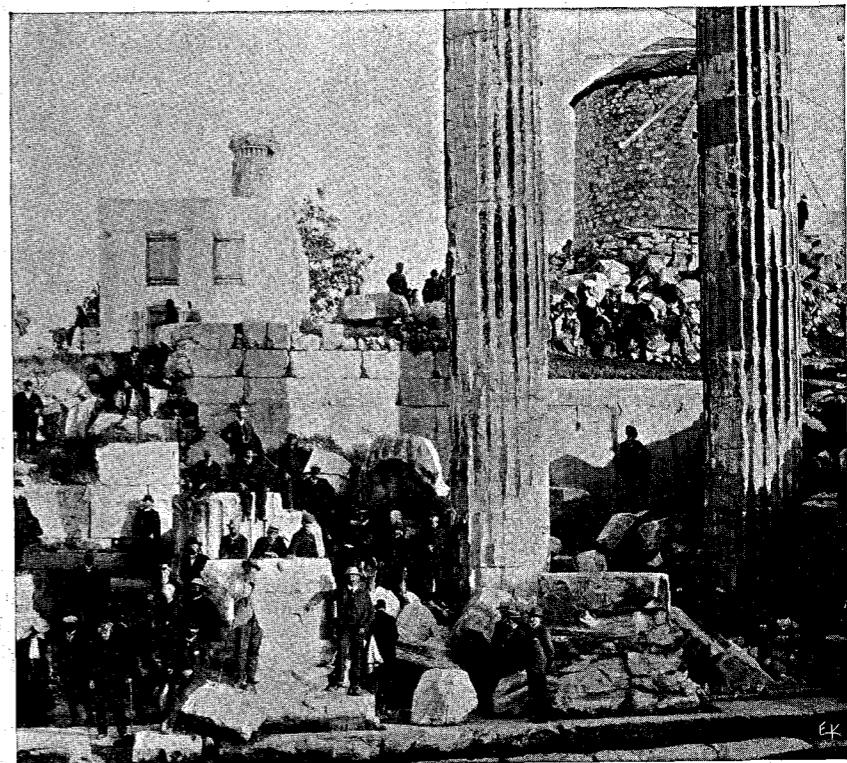
ραν ἐκείνην τὰς ἀρχαιότητας τῆς νῆσου, διέταξε τὴν ἀλλαχόσεις διεύθυνσιν τοῦ πλοίου. Καὶ δόντως, τὴν ἐπομένην πρωῖαν ἀφιχθείσης τῆς Ἀντιγόνης, ἐμάδομεν δὲ τὴν προσήγγισαν εἰς τὴν ἀρχαίαν Κνίδον καὶ ἐπεσκέψησαν τὰ περιεργάτατα αὐτῆς ἐρείπια, τῶν διοπίων ἡ ἀνασκαφή, ἐάν ποτε ἐνεργηθῇ, θὰ ἔχῃ σπουδαῖα ἔξαγόμενα, διότι ἡ ἀρχαία πόλις εἶνε ἔρημος νῦν καὶ δὲν ὑπέστη τὰς τῶν νεωτέρων χρόνων καταστροφάς. — Οἱ ἐπιβιάνοντες τοῦ πλοίου «Μαργαρίτας» ἀφιχθέντες, ὡς εἴπομεν, περὶ δεύτην εἰς τὴν Κῶ, ἀπεβιβάσθημεν πάνυτα εἰς τὸν λιμένα πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀξιοθέατων τῆς μικρᾶς πόλεως. Εἰκόνα προηγηθῆ ἡμῶν δὲ ἐν Τέννηι, αιμηγητῆς καὶ Herzog, ὁ ἀπὸ ἐτῶν πολλάκις ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον ὡς διεξαγαγὼν τὰς ἐν τῷ Ἀσκληπιειῳ ἀνασκαφάς, ὅπως προπαρασκευάσῃ τὰ τῆς ἔξοδου ἡμῶν, στερούμενων τῶν πλείστων διαβατηρίου! Τὸν εὔρομεν δῆμως εἰς τὴν προκυμαίαν περιχαρῆ διότι ὁ καϊμακάμης τῷ ἀνεκοίνωσεν δὲ, κατὰ τὴν τηλεγραφικὴν τοῦ Σουλτάνου διαταγῆν, ἡ ἔξοδος ἡμῶν θὰ ἀφίετο ἐλευθέρᾳ. Τὸ αὐτὸν ἐγένετο καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς τουρκικοὺς λιμένας εἰς οὓς προσηγγίσαμεν, ἀπηλλάγμεν δὲ οὕτω τοῦ λοιποῦ πασῶν τῶν βασανιστικῶν διατυπώσεων αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν προσέγγισιν τουρκικοῦ ἐδάφους. Κατὰ πρότασιν τοῦ

x. Herzog μετέβημεν πάντες εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ καϊμακάμη, ὅπως προσφέρωμεν αὐτῷ τὰ σέβη καὶ τὰς εὐχαριστίας μας. Η ἐπίσκεψις ἐκείνη εἶχε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἀγγούσιαν τὰς τοιρικαὶ ἔθιμα. Ο καϊμακάμης, γέρων πωγωνοφόρος, μὲ μέλαιναν περιβόλην, ἐκάθητο πρὸ τοῦ γραφείου του χαιρετῶν ὑποκλινόμενος τοὺς προσερχομένους, οἵτινες ἐλάμβανον θέσιν ἐπὶ ἐδρῶν κατὰ σειράν τεταγμένων, ὡς ἐν σχολείῳ, ἀπέναντι τούτου, οἵτις ἀγνοῶν πᾶσαν εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν ἀναγκαῖος ἦρκειτο εἰς χειρονομίας ἐνδεικτικὰς τῆς φιλοφρούρης του. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν ἡμῶν ἐπὶ τῶν καθισμάτων ἐκάλεσε τὸν διερμηνέα αὐτοῦ, οἵτις προσῆλθεν ὑποκλινόμενος καὶ ἐκαθέσθη ἐνώπιον του. Τὸν διέταξε τότε νὰ μᾶς διερμηνεύσῃ τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ ἐπίσκεψι τῆς μαχόμενος καὶ τὴν εὐχαριστησίαν του διὰ τὴν τιμήν, ἣς ἡξιώθη ἡ παρ' αὐτοῦ διοικουμένη νῆσος, νὰ φιλοξενήσῃ τόσους ἐκ πάσης γῆς σοφούς. Ἀπιγύνων δὲ πρὸς τὸν κ. Herzog φιλοφρονεστάτην προσφώνησαν διὰ τὰς καλὰς αὐτοῦ ἀρχαιολογικὰς ἐπὶ τῆς νῆσου ἐργασίας, ὃν συνέπεια εἶνε καὶ ἡ ἐπίσκεψις ἡμῶν. Μᾶς προσεφέρθη καφές καὶ σιγαρέττα καί, μετὰ τὴν ἀνταπάντησιν τοῦ κ. Herzog, προσφωνήσαντος ἐλληνιστί, ἀπήλθομεν συνοδευόμενοι, χάριν ἀσφαλείας, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν τινῶν. Η πόλις, ἡ περιλαμβάνουσα καὶ φρύγοιον κτισθὲν ὑπὸ τῶν Ιωαννιτῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα (1308 – 1522) εἶνε μικρὰ καὶ ἀκανόνιστος οὐδὲν παρέχουσα τὸ ἀξίον θέας ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἐποψίην, καίπερ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως περίπολον τοῦ αιμηγητῆς κ. Herzog, ὁ ἀπὸ ἐτῶν πολλάκις ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον ὡς διεξαγαγὼν τὰς ἐν τῷ Ἀσκληπιειῳ ἀνασκαφάς, ὅπως προπαρασκευάσῃ τὰ τῆς ἔξοδου ἡμῶν, στερούμενων τῶν πλείστων διαβατηρίου! Τὸν εὔρομεν δῆμως εἰς τὴν προκυμαίαν περιχαρῆ διότι ὁ καϊμακάμης τῷ ἀνεκοίνωσεν δὲ, κατὰ τὴν τηλεγραφικὴν τοῦ Σουλτάνου διαταγῆν, ἡ ἔξοδος ἡμῶν θὰ ἀφίετο ἐλευθέρᾳ. Τὸ αὐτὸν ἐγένετο καὶ τὰς νῦν καλουμένης πόλεως περίπολον τῆς πόλεως, εἶνε τὸ σημαντικότερον μνημεῖον τῶν ἀρχαίων χρόνων, μνημεῖον κυριολεκτικῶς, διότι ἀριθμεῖ, κατὰ τοὺς ὑπὸλογισμοὺς εἰδικῶν ἀνδρῶν, δύο χιλιάδων καὶ πλέον ἐπῶν ζωήν. Ο κορδός της εἶνε γιγάντιος, τὸ φύλλωμά της δύμως καὶ ἡ ἔκτασις σχετικῶς μικρά, ὡς ἐκ τοῦ γήρατος καὶ ἵσως καὶ τῆς στερήσεως ἀναλόγου περιποιήσεως. Η ἡμέρα ἐκείνη τῆς ἀφίξεως μας εἰς Κῶ συνέπιπτε νὰ εἴνε ἡ μεγάλη Παρασκευὴ τῆς ἐβδομάδος τῶν Παθῶν,

έσκεφθμεν έπομένως νὰ παραμείνωμεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἐπιταφίου καὶ τὴν ἐκφοράν. Ἡ πόλις ἄλλως τε, κατοικουμένη ὑπὸ 3,000 κατοίκων, τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων, ἀπῆτησε τοῦτο, παρὸ δὲ ἡμῶν τοῦλάχιστον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ φιλοφρονέστατος δὲ ἐπίσκοπος τῆς νήσου, δὲν ἐπεσκέφθμεν κατ’ οἶκον, ὑπερσέβη ἡμῖν νὰ διαταξῃ ἵνα ἡ ἐκφορὰ τελεσθῇ ταχύτερον τῆς συνήθους ὥρας ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ πλοῖον καθ’ ὧδαν οὐχὶ λίαν προχωρημένην. Οὕτω περὶ τὴν θην ἐτελέσθη ἡ σεμνὴ πομπή, ἦν παρηκολούθησαν ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρώσων, πλεῖστοι ἐκ τοῦ πλοίου εἰς ἄλλας ἀνήκοντες ἐθνικότητας. Ἡ ἐκφορὰ περιελθούσα τὴν πόλιν, διὰ στενῶν καὶ πλακοστρῶτων ὀδῶν, ἐν ψαλμῳδίαις καὶ θυμιάμασιν, εἰχέ τι τὸ μυστηριῶδες, τὸ προκαλοῦν τὴν εὐλάβειαν πλειότερον, ἀναμφιβόλως, ἢ αἱ πολλαπλαῖς καὶ θεαματικαὶ τῶν ἐπιταφίων τῆς πρωτευούσης ἡμῶν. Τὴν ἐπομένην λίαν πρωῒ ἀφιχθέντος, ὃς εἴπομεν, καὶ τοῦ ἄλλου πλοίου, ἀπεβιβάσθημεν πάντες καὶ ἐτράπημεν πεζῇ τὴν πρὸς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἄγουσαν, ἡγουμένων τοῦ κ. Dörfeld. Ἡ ὁδός, ἀνερχομένη διμαλῶς πρὸς τὸ 100 μ. ὑψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης κείμενον Ἀσκληπιεῖον, παρέχει πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ ἀνερχομένῳ, ἀποψιν μαγικὴν πρὸς τὴν Λέσβον καὶ τὰ μικρασιατικὰ παράλια. Τὸ ἀρχαῖον Ἀσκληπιεῖον, περιώνυμον κατὰ τοὺς ωμαῖκους ἴδιᾳ χρόνους, κείμενον εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, καταλαμβάνει γῆλοφόν διηρημένον εἰς τρία ἵστερα ἀλλεπάλληλα. Καὶ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου μὲν (τετραγώνου τὸ σχῆμα) κεῖται, ἐν τῷ μέσῳ, ὁ μέγας ναός, περίπτερος δωρικοῦ ωυθμοῦ, κτισθεὶς κατὰ τὰς ὁρχὰς τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος, καὶ περιβαλλόμενος κύκλῳ ὑπὸ στοῶν. Τοῦ ναοῦ σώζεται τὸ κορηπίδωμα μόνον καὶ ἡ βάσις, ἐν τῷ οἰκείᾳ τῆς ὅποιας θέσει διεκρίνονται τὰ ἔχη τοῦ βάθρου τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος. Πρὸς τὸ ἵστερον αὐτό, τὸ ἀνώτατον, ἦγε κλίμαξ μαρμαρίνη πλάτους ἐνδεκα μέτρων. Κάτωθεν ταῦτης ἐκτείνεται τὸ μεσαῖον ἵστερον, ἐπὶ τοῦ δποίου διακρίνονται τὰ ἐρείπια δύο ναῶν, τοῦ μικροτέρου καὶ ἀρχαιοτέρου (περὶ τὸ 400 π. Χ. ἀνεγερθέντος) τῶν εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ ἐτέρου τινός, περιπτέρου, εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πιθανῶς ἀνήκοντος. Εἰς τὸ μέσον τῶν δύο τούτων ναῶν ἔκειτο ὁ μέγας βωμός, ὁ τὸ σχῆμα παρεμφερής τῷ τῆς Περιγάμου. Ἐπὶ τοῦ κατωτάτου ἵστερον δὲν ὑπῆρχον οὐδὲ οἰκοδομήματα, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ εὐρεῖα πλατεῖα (90 μ. μήκους καὶ 40 πλάτους)

ἡ περιβαλλομένη κύκλῳ ὑπὸ στοῶν, ἔχοησίμευεν
ῶς θεραπευτικὸς χρόος διὰ τοὺς προσερχομέ-
νους εἰς τὸ ἱερὸν ἀσθενεῖς, καθόσον ἐκεὶ ὑπῆρ-
χε καὶ τὸ ἱερὸν φρέαρ. Διότι τὰ γενόμενα ἐν
'Επιδαύρῳ, ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν ἀσθενῶν, τὰ
διὰ τῶν ἐπιγραφῶν «τῶν ἴαμάτων» γνωστὰ ἡμῖν
γενόμενα, συνέβαινον πάντως καὶ ἐν τῷ Ἀσκλη-
πιείῳ τῆς Κῶ. Τὰ σπουδαιότερα εὑρήματα τῶν
ἀνασκαφῶν τούτων, ἐν οἷς καὶ θεάμασια μαρ-
μαρίνη κεφαλή, μετεφέρομησαν εἰς τὸ ἐν Κων-
σταντινούπολει μουσεῖον, τὰ ἥπτονος δὲ λόγου
ἄξια παρέμειναν ἐν τινὶ ἐπὶ τόπου ἀνιδρυθέντι
μικρῷ μουσείῳ. Ό. κ. Herzog ἡρμήνευσεν
ἐπὶ δίωρον τὰ ἐρείπια, μεθ' ὅπληθομεν εἰς
τὴν πόλιν καὶ ἐπειβάσθημεν τῶν πλοίων ἀ-
ποκομίζοντες τερπνοτάτας ἐκ τῆς ἐκστρατείας
ταῦτης ἐντυπώσεις.

Περὶ τὴν δευτέραν μ. μ. ὡραν τῆς αὐτῆς ήμέρας (Σάββατον) ἀφίχθημεν εἰς τὴν πλησιεστέραν διὰ τοὺς Διδύμους μικρασιατικὴν ἀκτήν. Ἀπὸ τῆς παφαλίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Διδύμοις ἡ ἀπόστασις, ἣν πεῖη διηνύσαμεν, εἶνε περίπου δικτὸν σταδίων. Κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ εἶχον ταχθῇ ἀνὰ ἀραιὰ διαστήματα ἔφιπποι χωροφύλακες, χάρον ἀσφαλείας, διότι, ὡς μᾶς εἴπον οἱ κάτοικοι, οὐχὶ σπανίως ἐμφανίζονται λησταί. Τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων «Διδύμων» κατοιλαμβάνει νῦν ἡ γραφικὴ κωμόπολις «Γέροντας» ἡ κατοικουμένη ὑπὸ ἀγγοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ὑποδοχὴ ἐπομένως, ἡς παρὰ τῶν κατοίκων τούτων ἐτύχομεν, ἡμεῖς ίδιως οἱ «Ἐλλήνες, ἢτο ἀραιαφνῶς πατριωτικὴ καὶ ἐνθουσιώδης. Μᾶς περιέμενε πρεσβεία ἐκ προνθόντων ἔξωθεν τοῦ χωρίου καὶ συνώδευσεν ἡμᾶς, μετὰ βραχείαν προσφώνησιν, εἰς ἣν ἀπήντησε καταλλήλως δὲ. Πρότανις, ἐν πομπῇ εἰς τὴν πόλιν. Ἐπίσης περιέμενεν ἡμᾶς ἐκεῖ δὲ ἀπὸ ἐτῶν τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Προίνης διενεγγῶν καθηγητῆς κ. Wiegand, διτις ἀνέλαβεν ἥδη, μετὰ τὴν ἀποτεράτωσιν τῆς ἐν τῇ πόλει ἐκείνη σκαφῆς, τὴν κολοσσαίαν ἐπιχειρησησιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Διδύμοις περιωνύμου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Επληροφορήθημεν δὲ τότε παρ' αὐτοῦ διτις ἡ μελετωμένη τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Προίνην μετάβασις ἡμῶν ἔδει νὰ ἐγκαταλειφθῇ, διότι, ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ χειμῶνος, ἀπας δὲ ἀρχαιολογικὸς ἐκεῖ χῶρος ἦτο ἀπροσπέλαστος. Ἡκούσαμεν μετὰ λύπης, ὡς ἡν ἐπόμενον, τὴν εἰδῆσιν ταύτην, διότι ἡ ἐπίσκεψις τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πόλεως, τῆς ρυματομημένης εἰς παραλληλα τετράγωνα, ὡς αἱ νέαι πόλεις, καὶ σωζούσης ἔτι πλείστας κατοι-

Ο Ναὸς τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος.

κίας αὐτῆς, ἐλληνιστικῶν χρόνων, ἐν καλῇ σχετικῶς καταστάσει, θὰ ἡτο λίαν διδακτική. Ἐπορεύθημεν ἀκολούθως πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς κωμοπόλεως καὶ ἐπιστεφόμενον ὑπὸ γραφικωτάτου ἀνεμομύλου, ἔκτισμένου ἐπὶ ὑψώματος ἀποτελουμένου ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ. Η πρώτη ἐντύπωσις τῆς σημερινῆς ἀπόφεως τοῦ ἰεροῦ χώρου εἶναι καταπληκτική! Δὲν φαντάζεται τις εὐκόλως τοιοῦτον κολοσσιαῖον ὅγκον ἐρειπίων, ποῦ μὲν ὑψωμένων εἰς λόρφους καὶ ποῦ χαινόντων, ὃς ἔξι ἐκρήξεως πυριτιδαποθήκης. Ο ναός, οὗτινος σώζονται τρεῖς ὑπερύψηλοι στύλοι (19 μέτρων!), ὃν δὲ εἰς ἔτι ἀκατέργαστος εἶχεν ἔκτασιν 108 μ. μήκους καὶ 49 πλάτους! Ἡτο δὲ ρυθμοῦ ἴωνικοῦ καὶ δίπτερος, εἴχε δηλ. διπλῆν περὶ τὸν σηκὸν στοὰν ἐκ 10×24 κιόνων. Ο παραμέγιστος αὐτὸς ναός, δὲ περὶ κοηπιδώματος ὕψους 7 ἀναβαθμίδων ὑδρυμένος, ἥρχισεν οἰκοδομούμενος κατὰ τὸν 4 π. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου ἐκπυνηθέντος ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Παιωνίου τοῦ Ἐφεσίου καὶ Δάφνιδος τοῦ ἐκ Μιλήτου. Γενεαὶ πολλαὶ εἰργάσθησαν εἰς τὸ ἀπέραντον κτίριον καὶ μέχρι δὲ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Καλλιγούλα γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι ἡ ἀνέγερσις ἔξηκολούθει, ἵνα μείνῃ καὶ . . . μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀτελείωτος, ὃς προκύπτει ἐκ τῶν ἀκατεργάστων σπουδύλων καὶ τοῦ κατὰ χώραν ἴσταμένου ἐπίσης ἀκατεργάστου κίονος. Ο σηκὸς ἡτο ὑπαίθρος ἐν τῷ μέσῳ, ἔχων κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος αὐτοῦ ἐστεγασμένον διαμέρισμα «τὸν οἶκον» ἐν ᾧ ἐλειτούργει τὸ μαντεῖον καὶ, κατὰ τὸ διπισθεν, τὸ «ἄδυτον» καλούμενον, ἡτο τὸν χῶρον τὸν μὴ προσιτὸν εἰς τὸ κοινὸν ἔνεκα θρησκευτικῶν λόγων. Ἐν τῷ ὑπαίθρῳ σηκῷ ἔδεικνύετο καὶ τὸ «σχίσμα» τῆς γῆς τὸ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος συσχετισθέν. Τὸ μαντεῖον τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος ἡτο περιώνυμον ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ ἐν Δελφοῖς καὶ κατ' ἀκολούθιαν πλουσιώτατον. Ο Κροῖσος καὶ ἄλλοι τῶν τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου βασιλέων ἐπεκαλοῦντο τὴν διαγνωστικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐπλούτιζον αὐτὸ διὰ δώρων ἀφθόνων. Ἄλλ' δὲ Δαρεῖος, ἔνεκά ἔριδος πρὸς τοὺς Βραγχίδας, κατέστρεψεν αὐτὸ ἀπαγαγὼν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κανάχου ποιηθὲν λατρευτικὸν εἰδῶλον, διερ ο δμως ἀπεδόθη

μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σελεύκου εἰς τὸ ἀνατήσαν τὴν πολαιὰν ἀκμήν του ἵερόν. Ἐπὶ Ρωμαίων ἐγένετο κέντρον ἀγώνων καὶ ἔορτῶν, πλῆθος δὲ ἀναθημάτων ἐκόσμει αὐτό, καὶ πλοῦτον περιέκλειε μέγαν, προκαλέσαντα συχνὰ ἀρπαγὰς καὶ δηρώσεις ὑπὸ ληστῶν καὶ πειρατῶν.

Τὸ κτίριον ἐσώζετο πιθανῶς ἐν καλῇ καταστάσει μέχρι τοῦ 16ου π. Χ. αἰδονος, ὅπότε σεισμὸς κατέρριψεν αὐτὸν καὶ . . . δρυδὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ἐνλεύεται. Τὸ ἡρήμωσεν ὁ ἀνθρωπός. Οἰκοδομούσι ἀνηγέρθησαν ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνον οἱ διασωθέντες ὅρθιοι κίονες ἐδείκνυνον ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὁ γίγας τεθαμμένος. Κατὰ τὸ 1859 ἀποστολὴ "Αγγλων ἀρχαιολόγων ἀπεκάλυψε μέρος τοῦ κτιρίου, κατὰ τὸ 1895 δὲ γαλλικὴ τοιαύτη ἐπεχειρησεν εὑρούτερας ἀνασκαφάς, κατὰ τρόπον ὅμως, ὃς βεβαιοῦσιν οἱ κάτοικοι, ἥκιστα ἀρμόζοντα εἰς ἐπιστήμονας διακεκριμένους, οἵοι οἱ διευθύναντες τὸ ἔργον. Ἡδη ὑπὸ τὴν δεδοκιμασμένην καὶ σοφὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Wiegand οὐδεμία ἀμφισβολίᾳ ὑπάρχει, διτὶ ἡ ἀνασκαφὴ θὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ διτὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν ἔσονται ὑπὸ πᾶσαν ἔποιην κατατηρητικά. Μετὰ τὴν ἐπὶ δίωρον διαρκεσίσσιν ἔξετασιν τῶν ἔρειπίων τοῦ ναοῦ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ κ. Dörpfeld, ἀπεύρθημεν εἰς παρακείμενὸν οἴκημα, δπον ὁ κ. Wiegand προσέφερε ζῦθον καὶ ἐδέσματα ποικίλα, οἱ κάτοικοι δὲ οἶνον καὶ ἄλλα ἀναψυκτικά. Τῇ ἀπαιτήσει τῶν τελευταίων τούτων ὁ πρύτανος καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων παρέμειναν ἐν τῇ κωμοπόλει μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ὅπως ἐορτάσσωσι μετὰ τῶν κατοίκων τὴν Ἀράστασιν ἐν τῇ τῆς πόλεως ἐκκλησίᾳ — ἦτο γάρ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Η μνησία εἰς ἣν, χάριν τῶν κατοίκων, ὑπεβλήθη ὁ κ. πρύτανος καὶ οἱ μιμηθέντες αὐτόν, δὲν ἦτο μικρά, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ τις ὑπὸ δψιν ὅτι τὸ μακρὸν ἀπὸ τοῦ Γέροντα εἰς τὴν παραλίαν διάστημα, τὸ δι' ἀτραποῦ τινος παρημελημένης συνδέμενον, θὰ διήνυνον τὴν νύκτα καὶ ὑπὸ θερμοκρασίαν ἥκιστα

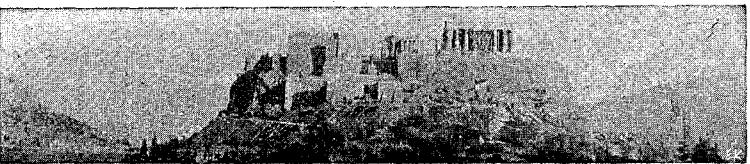
ενάρεστον, ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ. Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας δὲν ἡκολούθησε τὸν κ. πρύτανιν, ἀλλ' ἐπανῆλθε μετὰ τῶν ἀλλων εἰς τὰ πλοῖα περὶ τὴν 7ην μ. μ. Μετὰ τὸ δεῖπνον, κατάκοποι πάντες, κατεκλίθημεν. Τὰ πλοῖα θὰ ἀπῆρον περὶ τὴν 5ην πρωΐην διὰ Σάμου, εἶχομεν ἐπομένως τὸν καιρὸν ν' ἀναπαυθῶμεν ἐν ἀνέσει μέχρι τῆς πρωΐας.

"Ἀλλως ὅμως ἔδοξε τοῖς πληρώμασι τῶν πλοίων, τῶν παραπλεύρως ἡγγυροθολημένων, ἀτινα μᾶς προετοίμασαν νυκτερινήν τινα σκηνὴν ἐκτάκτου καμικότητος. Οἱ εὐλαβεῖς ναυτικοὶ δὲν ἔννοουν νὰ κοιμηθῶσι κατὰ τοιαύτην τόσῳ ἐπίσημον νύκτα, οὐδὲ νὰ παραλείψωσι τὰ ἔθιμά των χάριν . . . τῶν κοιμωμένων Φράγκων!

"Ἄμα δὲ τῇ κρούσει ὑπὸ τῶν ὀρολογίων τῆς δωδεκάτης, αἴφνης καὶ ἔξ απήνης, ἀλλὰ καὶ ἀνευ προειδοποιήσεως τινός, οἱ κώδωνες τῶν ἀτμοπλοίων, αἱ σφυρίτραι τῶν μηχανῶν, αἱ ἐκσφενδονιζόμεναι ροκέτται, τὰ ἐκκενούμενα πιστόλια, τὰ σήμαντρα καὶ αἱ φωναί, ἀφύπνισαν, ἀνετίναξαν μᾶλλον, ἐν συγχύσει καὶ τρόμῳ, τοὺς οργχοντας ἐπιβάτας τῶν δύο πλοίων, καὶ . . . ἐπηκολούθησαν σκηναὶ ἀπεριγράπτου φαιδρότητος. Ἡ πρώτη, φυσικῶς, σκέψις τῶν οὗτως ἀποτόμως ἀφυπνισθέντων ἦτο ἡ πυρκαϊά! δσοὶ δὲ τούτων ἡδυνήθησαν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, νὰ οἴψωσιν ἔντρομον βλέμμα διὰ τῶν παραθύρων τῶν κοιτώνων των, ἐπείσθησαν μᾶλλον διτὶ περὶ τοιούτου τινὸς πρόσκειται κινδύνου, διότι τὰ πλοῖα ἐφαίνοντο ἀληθῶς καιόμενα ὑπὸ τὰ ἐρυθρωπὰ φῶτα τῶν πυροτεχνημάτων! Καὶ τότε ὡς ενδιόσκοντο εἰς τοὺς κοιτῶνας των πάντες, ἡμίγυμνοι καὶ ἀνυπόδυτοι, ἐσπειδόν πρός τὸ κατάστρωμα ζητοῦντες τὰ μέσα τῆς σωτηρίας. Φωναὶ καὶ κραυγαὶ εἰς παντὸς εἴδους ιδίωμα ἥκιστησαν ἀναμεμιγμέναι μὲ τὰς ψαλμωδίας καὶ τὰς ἴαχάς τῶν ναυτῶν, οἵτινες ἀργά δλίγον ἔννοήσαν διτὶ ἐγένοντο, ἔξ απυνονοήσιας, πρόξενοι τόσου τρόμου εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐπιβάτας τῶν πλοίων καὶ ἥξαντο καταπαύοντες τὸν ἐνθουσιασμόν των, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ψαλμωδίαν των, ἡτις διήρκεσε περίπου μέχρι τῆς πρωΐας.

[Ἀκολουθεῖ]

ΒΑΛΕΡΙΟΣ ΣΤΑΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

« Τέχνη καὶ Φρενοπλάθεια » ὑπὸ Πέτρου Ἀποστολίδη (Παύλου Νικόβανα). — « Ο « Γῦρος τῶν Ὡρῶν » ὑπὸ Σ. Σκιτηγ. — « Δίκως Ἀπρομιάλι » ὑπὸ Ζαχαρία Φυτίλη

ΕΠΡΕΠΕ πρό τινων μηνῶν νά γίνη ἔνας φιλολογικὸς ἀλληλοσπαραγμός διὰ νά προκύψῃ ἔνα ὠραιόν ἔργον ἡ Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια τοῦ Ηὔτερου Ἀποστολίδην. Ἔνα ζῆτημα τόσον θελτικόν καὶ ἀπλούν, που ἡ ἐιστάνει καὶ ἡ ἐπιτολαιότης είχαν σύρει εἰς τοὺς δρόμους, τὸ ἥγιπταν δὲ κ. Ἀποστολίδης καὶ τὸ ἐστήσεν εἰς τὴν πρέπουσαν θέσην του. Δότι ἐδά, περισσότερον ἡ ἀλλασσούν ἡ ἐπιτολαιότης καὶ ἡ ἐμπάθεια εἰσχωροῦν εἰς ὅλα τὰ ζῆτηματα. Ὁπως εἰς τὴν πολιτικὴν τοιουτοφύτως καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου. Ἐργάζε-

Ζετει κάπως στενώτερα με τὸ ὠραῖον.
Μὲ τοιούτον περιβάλλον δὲν είνει καθόλου παράδοξον ὅτι ἔχειν θέσην δύο οἱ λογοτέχναι καὶ ποιηταὶ ποὺ συνεκινήθησαν μὲ τὰς τολμηρὰς τάσεις τῆς τέχνης πρὸς ἀναζήτησιν μᾶς νέας διμορφιᾶς. Τὸ δυσαρεστον εἰνει ὅτι εἰς τοὺς ἀδαεις προσετέθη καὶ ἡ φυσιοψυχολογίη καὶ φρενολογικὴ ἐπιστήμη. Ἐχαρακτήσισε μὲ τὴν λέξιν «ἐκφυλος» κἀνθε κοινητὴν ἣ καλιτεχνήν ἀναζητοῦντας νέους διόξυντας τοὺς καλοῦ. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς μᾶς ἥρχετο ἔξωθεν ὅπως καὶ ἡ νέα τεχνοτροπία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει καὶ τελείαν γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἢ πειτα ἡ ἐπιστήμη εἰς τοιαύτα τηνίματα ἐσημειώσεν ὅχι ὀλίγας ἀποτυχίας, καὶ ίδιως ὅσακις ἐστηρίχθη μᾶλλον εἰς τὰς ὑποθέσεις παού εἰς τὰ γενονότα.

Τάς ἀποτυχίας και ἐπιτυχίας τῆς φυσιοψυχολογικῆς ἐπιστήμης ὁ κ. Νιοβάνας μᾶς παρουσιάζει εἰς τὸ βιβλίον του «Τέχνη και Φρεονόπαθεια»: Εἰς τὸν τόπον μας ἡτοῦ ὃ δριμωτερος νὰ ὄμιλήσῃ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πολύπλοκου ζητήματος. Διότι συγχεντρώνει ἐν αὐτῷ τρεῖς πολυτίμους ιδιότητας. Τὸν φιλόσοφον, τὸν ἐπιστήμονά και τὸν καλλιτέχνην. Ως ἐκ τούτου δὲν ἀφένη νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν κραυγὴν και τοὺς ἀλλαλιγμοὺς τῶν ἄδαιῶν.

ἢ τὸ ὁ Γύρος τῶν Ήρῶν ἔνας ἔξοχος ὑμνος πρὸς τὴν γόησαν φύσιν, τὴν δημιουργὸν ὅλων αὐτῶν τῶν κοσμῶν, ἀν δ ποιητῆς ἐγνώριζε νά περιορισθῇ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ὀράσιου μόνον καὶ ὅχι νά βινθισθῇ εἰς τὸ πελάγωμα τοῦ ὄλου

Οπως δή ποτε μέσα εις τοὺς «Γύρους τῶν Ωδῶν» ἑπάρχουν μερικοὶ ὡραῖοι ὑπονοίσμοι πρὸς τὰς μεγάλας ἀλληθεῖας ποὺς δέχονται δότι ὁ ποιητής των εἰνε πολὺ δυνατῶν νά πραγματοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν εὐχὴν τῶν Καλλικαπτᾶάων οἱ ὅπουν άναφωνοῦν

«Μὲ τὰ ἀπλᾶ μας ἥχοσκόπια,
Θὰ πλαστῆ μιὰ τέχνη ντόπια»

με τὸν ὄφον ὅμως ἃν τὸν ὡραῖον αὐτὸν ὑπονοέσθαι
δὲν τὸν βυθίσῃ εἰς τὸ χωτικὸν. τὸ ὅποιον ξῆτει ἡ
ψυχὴ του, ποὺ φαίνεται νὰ μή εῦθεν ἀκόμη τὸν δρό-
μον της.

ΗΜΟΥΝ είς τὸ γοητευτικὸν Βυζαντίου ὅτιαν ἔξεδόθη τὸ νέον δράμα τοῦ κ Φυτίλη «Δίχως Ἀκρογιάλι». Μέσα εἰς τὰς διαφρόδους αἰθούσας καὶ ίδιως μεταξὺ κυριῶν—διότι εἰς τὴν Πόλιν οἱ ἀνδρῶποι συγκινοῦται περισσότερον ἀπὸ ἕνα λογοτεχνικὸν «Ἐλληνικὸν ἐργον—ἐγίνετο εὐδύντας λόγος περὶ αὐτοῖς. Ως συμβαίνει ὅμως πάντοτε, αἱ γνώμαι ησαν διηγημέναι καὶ πά την επιστήμην, ταὶ γραμματαὶ καὶ τὴν τεχνήν. Αδύνατον εἶνε νὰ λάβῃ τις ίδεαν τῆς φιλοποιίας τῆς Α. Α. Β. Υ., ὃ δὲ εὐνύχησε νὰ γνωσθῇ Αὐτὸν ἐν τοῦ πλησίον. Προτού ἀνατείλῃ ὁ ἡλιος, μέχρι τῆς ἐσπέρας ἐργάζεται Τὸ μεօημέροι, μετὰ τὸ πρόγευμα, οὐδέποτε ἀναπαύεται ἀλλ᾽ ἀμέσως ὑρχεῖται τὴν ἐργασίαν. Διι ἀντὸν ἡ ἐργασία εἶνε προσευχή, εἶνε ζωὴ. Ἄντει ἀπὸ αὐτῆν νέας δυνάμεις.

Ο πρώτος τόμος της Ιθάκης περιέχει έκαπον δύο είκόνας τῶν ὡραιοτέρων τοποθεσιῶν τῆς Ιθάκης σχεδιασμένας μὲ τὴν πέναν. Ως γνωστὸν ἡ Α. A. B. Y. είνε καὶ δόκιμος καλλιτέχνης. Ο δεύτερος τόμος ἐπίσης περιέχει τοιάντας εἰκόνας καθὼς καὶ εἰκόνας ἀπό φωτογραφίας. Ο δεύτερος τόμος διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τὸ γενικὸν καὶ τὸ εἰδικόν. Ωραῖαι καὶ φυσικαὶ αἱ περιγραφαὶ. Εἰς τὸ πρώτον μέρος, ἡ τοπογραφία είνε πλήρης Περιγράφοντα. οὐη, βούνα, κοιλάδες, χλωρίδες, φανάρια. Λίδει σαφῆ, συστειτάνην ἴδειν περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν κατοίκων, τῆς ναυτιλίας, τοῦ ἔμποιού, τῆς βιωτικανίας κλπ. Η λαο-

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ Δίχως Ἀκρογιάλι « εἶνε δρᾶμα εἰς πρᾶξεις τρεῖς μὲ ποδόλογον καὶ ἐπίλογον, που μᾶς κάμνουν πέντε πρᾶξεις, καὶ εἰς τὰς δύοις ὁ συγγραφεὺς πότε μὲ πολλὴν τεχνῶν καὶ πότε μὲ περισσοτέρων ἀτεγνίναν μᾶς παρουσίᾳς εἰς τὰς ψυχικὰς καταστάσεις ἔνος καλλιτέχνου, ἔνος ζωγράφου που ἀγαπᾷ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν του τὴν γυναικα του καὶ τὴν ἐρωμένην του. Καὶ αὐτοῦ ἐπάνω στρέφεται ὁ δόκιληρος ἡ ὑπόθεση, μὲ δραματικὰς καὶ σκηνικὰς ἀναλαμπάς ἐδῶ καὶ κατέκειται, κανθάνως καὶ μὲ ἀδύναμις καὶ πολυλογίας διαλογικάς ἐπίσης δυσαρέστους τὰς δύοις νομίζει κανεὶς διτή περισσάγει ὁ καὶ Φυτιλῆς ἐπίτηδες διὰ νὰ πεισμῶνγ τοὺς φίλους του.

Διότι φαίνεται παράδοξον πῶς ἔνας τόσου πολὺ ἔχυπνος ἀνθρωπος, τόσουν πολὺ μελετημένος, ἐνῷ γνωρίζει νὰ εἰρωνεύεται τὰς λογοτεχνικὰς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων, δὲν κατορθώνει νὰ περιορίσῃ τὰς ίδιακάς του. Θέλει νὰ κατεβαίνῃ ἀπὸ τὸ υψός που τὸν ὥθελε ἔνιστε τὴν ψυχή του; Τὸν σύρει η πραγματικότης της περισσότερον ἀπὸ τὰ ίδιαντα. Πολὺ πιστανὸν τοῦτο Ὅπτες μως

χρή αὐτοῦ τοιωτανίν, Πολὺ λιπαρὸν τούτῳ Οὐλωζούμων καὶ ἀνὴρ τὸ πρόσωπον, μέσα σὲ τὸ „Δίχως Ἀκρογιάλη“ βλέπομεν πολλαχοῦ τὴν εἰκόνα, πολὺν ζωντανήν, τῆς πάλης αὐτῶν τῶν δύο συναισθημάτων, τῆς πραγματι- πότητος καὶ τοῦ ιδιανισμοῦ. Καὶ αὐτὸν δὲν μᾶς ἱκα- νοποιῇ, τελείως μᾶς δίδει ἐν τούτοις τοῖς ὑπόσχεσιν ὅτι ὁ Σ. Φυτίλης τὴν στιγμὴν δους θὰ συγκεντρώθῃ περισσότερον εἰς τὸν ἔσωτνον του, θὰ μᾶς κάτι τοῦ νὰ δύναται κανένς νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ ὑπὸ δόλους τοὺς δόρους ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἀληθινὴ τέχνη.

‘Η Α. Α. Β. Υ. θεωρεῖται ὁ καλλίτερος περιη- γητής τῶν χρόνων μας, διότι δὲν γράφει ἐπιπολαίως. Μελετᾷ, ἔξετάζει, προσπαθεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν τύ- πον, τοὺς ἀνθρώπους, οὓς θέλει νὰ πειργοφάψῃ. Εἶναι πολυμαθής, πολύλαθρος, πρακτικός „πό παιδι- κῆς ἥλικις ταξιδεύει ἀνά τὸν κόσμον. Τίποτε δὲν τοῦ ξεφεύγει, ὅταν τὰ βλέπει, δι’ ὅταν ἔρωτα καὶ προ- σπαθεῖ νὰ εὑρῃ τὴν ἀλήθειαν οὕτω γίνεται καὶ παν- ταχοῦ δημοφιλέστατος, ἀξιαγάπητος διὰ τοὺς τρόπους

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

Ο "Ερειγγ ως Βασιλεὺς Αήρ

τὸν θίασον τοῦ τότε ιδρυθέντος θεάτρου τῆς Σούνιτερ-
λαν, ἔγκαταλείψας τὸ ἐμπόδιον εἰς τὸ δόποιον τὸν προ-
ώρωιςαν οἱ γονεῖς του. Τὸ οἰκογενειακὸν του ὄνομα ἦτο
Τζέών "Ἐνού Βορδόιτη. Εἰς τὴν σκηνὴν ἔλαβε τὸ ψευ-
δώνυμον "Ἐνού "Ἐρβιγγ Τὰ πρῶτα δέκα ἔτη παρέδ-
χονται καὶ ὁ "Ἐρβιγγ ἀρχίζει νά παιχτή τὸ πρόσωπον
τοῦ πρώτου ἑραστοῦ. Τότε ἔγινε δεκτός καὶ εἰς τὸ θέ-
ατρον τοῦ Ἀγίου Ιακώβου εἰς τὸ Λονδίνον. Τὸ 1871
παίζει εἰς τὸ θέατρον τοῦ «Λικελέου» διου καὶ ἀνατέλ-
λει ἡ δόξα του. Τὸ 1873 παίζει τὸν «Ρισελέι» δ ὅποιος
θεωρεῖται τὸ ἀριστονόργημά του. Ήδον τί ἔγραφε
Ιούλιος Κλαρετί οὖταν πρώτην φοράν τον 1879 τὸν
"Ἐρβιγγ ὁς Ρισελέ: «Ἡ ὑπόκρισις του ισοδυναμεῖ μὲ
νευχαράντασιν. Ο μέγας καρδινάλιος λιτόσαρκος. ἔχων
τὸν ἔνα πόδα εἰς τὸν ταρόν, κατατηκόμενος ἀπὸ φιλο-
δοξίαν ὀλιγάτερον δι' ἔαντὸν διὰ τὴν ἱ' αλλιάν,
ἐνοσοροῦταν θωμασίος. "Οταν δο Ρισελέι μεφανίζεται
εἰς τὸ μέσον τῶν αὐλικῶν, οὖταν ἐκσφενδονίζῃ τὴν
χλεύην του κατά πρόσωπον τῆς μετριότητος ἢτις
αὔξιοι νά καταλάβῃ τὴν θεσιν του. εἰς τὴν μεγάλην
ἐκείνην μορφὴν προσδίδει ὁ "Ἐρβιγγ ἀτεριγράπτως
ὑπέροχον μεγαλεῖον".

τελευταίον μεγάλειον».
Τόν Αὐλέτ ὁ Ἔρβιγγ ἀποδίδει ὅπως τὸν ἀντελήφθη, σχεδὸν εἰς παραφύσα. Ἀπὸ τὸ 1878 ὅτε ἀπέθανε ὁ διευθυντής τοῦ «Λύκειον» ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ὁ Ἔρβιγγ καὶ τὸ «Λύκειον» ἀνέρχεται εἰς θέατρον πρώτου τάξεως.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΠEPI τῆς μάχης τῆς Χαιρωνείας (338 πρὸ Χρ.), ἡτοι περὶ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὅποιαν συνεκροτήθη αὐτῇ, τῆς παραπάτεος τῶν ἀντιτάλων στρατῶν καὶ τοῦ Πολυνανδρίου τῶν Μακεδόνων ἔγραψε ποδὸν ἐνός ἑτούς εἰδικὴν πραγματείαν γερμανιστὶ εἰς τὰ Mitteilungen τοῦ

Ο Ἐρεβιγγ ὡς Βασιλεὺς Ἀρθονρ

γερμαν. ἀρχαιολογ. ίνστιτούτου δ. κ. Γεώφριος Σωτηρίδης, ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ συγγραφεὺς διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ἀνασκαφῶν καὶ τοπογραφικῶν ἐρευνῶν διεφάτισε τὸ ζῆτημα κατά τοιοῦτον τρόπον, ὃστε νὰ θεωρηθῶσιν ἀπερχαιολιμέναι δοξούντο μόνον αἱ παλαιότεραι περὶ τοῦ ἀντικειμένου μελέται ἀνδρῶν περιφανῶν, δοποῖο δὲ Ἐρένεστο Κούρτιος καὶ δὲ Βιλαμβίτς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σπουδαιοτάτη τρόπορατος συγγραφὴ τοῦ Ἰωάννου Κρομάνερ, στρατιωτικὴ ἄμα καὶ φιλολογικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περὶ τῶν πεδίων μαχῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐπλάδι. Πρῷο μρῷον δὲ συγγραφεὺς οὗτος ἐπανερχομένος εἰς τὰ αὐτὰ ζῆτηματα διὰ μελέτης του zu den griechischen Schlachtfelderstudien ἐν τῷ περιοδικῷ Wiener Studien δχι μόνον ἀποδέχεται πάντα τὸ ἐξαγόμενα τῆς ἀπτηριβωμένης μελέτης τοῦ κ. Σωτηρίαδου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως αὐτῆς ἐκφράζεται διὰ τῶν ἐξης ἀξιοσημειώτων λέξεων: «μὲ τόσῳ μεγαλυτέρων εὐχαρίστησιν ἐνδιατρίβω εἰς τοῦ Σωτηρίαδου τὴν πραγματείαν, καθόσον αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ ὑπὲρ πάσας τὰς ἀλλας διακρίνονται διὰ τὸν ὑψηλόφρονα τὸν τῆς ὥσπου πραγματολογικῆς ἐκθέσεως (durch einen vornehmesten Ton ruhiger Sachlichkeit)». Πόσον ὁραῖον εἶνε, ὅταν ἐπιστήμονες ἀνδρες ἐμπνέονται ὑπὸ τούτου τοῦ «ὑψηλόφρονος τονού» καὶ ἐνῷ διὰ τῆς μελέτης καὶ ἀγχινοίας αὐτῶν προβιβάζουσι τὴν γνῶσιν, δὲν λησμονοῦν οὔτε τὸ πρός τούς ἀναγνώστας ὀφειλόμενον εὐγενῆ τῆς φράσεως τρόπον οὔτε τὸ ποδὸς τοὺς σημαδίωνος σεβασμὸν!

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Biblia:

Απὸ τὴν Τέχνην καὶ Φρενοπάθειαν τοῦ
π. Πέτρου Ἀποστολίδη — Παύλου Νικοβάνα — περὶ

'O "Eρειγγ ως Ριχάρδος Γ'.

τῆς ὁποίας γράφουμε εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ζωήν, ἀναδημοσιεύομεν τὰ ἐπόμενα ἀποτάσματα εἰς τὰ ὅποια, παρὰ τὸν ἐπιστήμονα ἀναφένεται καὶ ὁ διακεκομένος καλλιτέχνης τοῦ λόγου:

«Ἡ ἀνάζητησις τῆς ὑγείας καὶ τῆς νόσου εἰς τὴν τέχνην εἶναι οὐδοτίᾳ, ἡ ἀπονομὴ τοῦ χραστήρος τῆς ὑγείας ὃς τίτλον ἢ ἡ ἀπονομὴ τῆς νόσου ὃς στύγματος εἰς τὸ καλλιτεχνημα εἶνε παραδοξολογία. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι εἰς τὴν σφαῖδαν τῆς καλλιτεχνῆς δημιουργίας ἢ μόνον καλλιτεχνημα καὶ κακοτεχνημα. Τίποτε ἄλλο.

«Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀνάπτυξις ἔξαιρετική ἐνὸς ὄργανου, ἔγγιζουσα ποδὸς τοὺς τελειοτέρους βαθμούς τῆς ἔξελιξεως, ἡ φυσιορά κεῖται πολὺ πλησίον, ἐκεὶ ὅπου ὑπάρχει ὑπερβολικὴ ἔντασις, ἀσκήσις καὶ καταπόνησις τοῦ ὄργανου, διάθαντος παραμονεύει. Οἱ ἐργάται τοῦ πνεύματος πληρώνουσι τὸν βαρύτερον φόρον εἰς τὴν φρενοπάθειαν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνεξήγητον. Πρὸ τοῦ Λομβρόζου καὶ τοῦ Μορό δὲ Τούρ, ὁ Ἀριστοτέλης πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἐκφύλισμον εἰλέχην ἥδη ἀποφανθῆ ὅτι οἱ ποιηταί, οἱ καλλιτέχναι, οἱ φιλόσοφοι, ἃσαν μελαγχολικοί καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει μέγα πνεῦμα ἐν τῷ ὅποιώ γὰρ μὴ λωφάζῃ κόκκος παραφροσύνης. Θά ἦτο παλιογία ν' ἀναφέρωμεν ὅλα τὰ ὄντα τῶν μεγάλων διανοητῶν ὅσα κατὰ κόρον ἐπανέλαβε ἡ γενετέρα ψυχατορική εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνωτέρων ἐκφύλιον»¹. Ἀλλ’ ἔτα περιορισθῶμεν καὶ εἰς μόνους τοὺς καλλιτέχνας καὶ τοὺς φιλόσοφους, ὅσοι προσέδικτοι ὑψηλὴν ποιητικὴν ἡ θρησκευτικὴ μορφὴν εἰς τὰ συστήματά τους, συναντῶμεν εἰς τὴν τάξιν τῶν μητροπολιτῶν τοὺς καὶ τοὺς εὐτελεῖς πόλεων τοὺς τελείωματος.

ψηγοπατών, τους μεγαλειτερούς ηρωας του πνευμάτος. Έαν ήθελε κανείς αναδόμει και μέχρι τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων μορφῶν τῶν μεγάλων δημιουργῶν τῆς Τέχνης, μέχρι τῶν πολιτισμῶν, οἱ διοποιοῦσανται ὡς πρότυπα ὑγείας καὶ ισορροπίας σωματικῆς καὶ ψυχικῆς, ἔναν ἀντιμετωπίον τῶν καλλιτέχνην, ἀνεξαρτήτως τῆς σφραγίδος, τὴν διοπίαν φέρει τὸ ἔργον του, ήτις εἶνε ἢ ίδια καὶ αἰώνια σφραγίς ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν δημιουργῶν, μέχρι τῆς ἐποχῆς μας, ὃντας ἵδη ὅτι οὗτος εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψην τῶν συγχρόνων του, παρουσιάζεται ὡς πλάσμα ἔξαιρετικόν, ἐκρυθμόν, ἐπικοινωνούν πρός τὴν θεότητα, ἐμπειρούμενον ὑπὸ ὑπεροκισμῶν δυνάμεων, παρουσιάζον ἐν συνόλῳ μίαν ψυχήν ἔξαιρετικήν, πλάσμα δημιουργηθέν ἔξι ίδιαιτέρας τινός ἀριστοκρατικῆς ζύμης. "Ολα τὰ ἔξαιρετικὰ καὶ μυστικὰ ἐπίθετα ἀπεδόθησαν κατὰ

καιρούς είς τὸν καλλιτέχνην, τοῦ δποίου τὸ ὄνομα κατέστη συνάνυμον πρὸς τὸ τοῦ προφήτου, τοῦ ἀποκαλυπτοῦ τὸν ὑπεροκοσμιὸν ἀληθεῖῶν, τοῦ μάγου καὶ τοῦ θεολόγου. Ἡ ἀντίληψις τοῦ ποιητοῦ καὶ καλλιτέχνου, κατ’ αὐτὴν τὸν κλασικὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, εἶνε ἀντίληψις μυστικισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, ὁ πλήρης συμβόλων, εἴρεν εἰς τὴν εὐδόνητον καὶ εὐταθῆ ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τραγικῶν, τὴν ἐντονωτέραν ἔκδηλωσιν. Ὁ, τι κατὰ μέρος ἡστοῦμεν καὶ χαρακτηρίζουμεν σημερον ὡς στύγμα νοσηρότητος, μυστικοπαθείας, μανίας τοῦ συμβόλου, θρησκευτικοῦ παραληρημάτος, ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν μορφὴν τὴν δποίαν προσέλαβεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην, παρουσιάζει κατὰ βάθος τὰ αὐτὰ στοιχεῖα τὸ δποία ἡ νεωτέρα ψυχιατρικὴ ἀντίληψις τοῦ καλλιτεχνήματος θεωρεῖ ὡς στύγματα καλλιτεχνικῆς ἐκπτώσεως καὶ ἐκφυλισμοῦ. Οἱ Ἑλληνες τραγικοί, οἵ δποίοι ἔδωκαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δλους τοὺς βαθμοὺς καὶ δλας τὰς ἐντάσεις καὶ δλα τὰ παραληρηματα τῶν ἰσχυροτέρων παθῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀπέδωκαν ταῦτα τόσον ὑπερόχως καὶ μὲ τὸσην ἀλλα-θειαν, ὅχι ἀντιγράφοντες ψυχῶν τὰς ψυχικὰς αὐτὰς καταστάσεις. ἀλλὰ αἰσθανόμενοι καὶ ὑφιστάμενοι οἱ ἕδιοι, ἐν τῇ ἐρεθισμῷ τητη τῶν ψυχικῶν αὐτῶν κέντρων, τὰς ψυχικὰς δδύνας τῶν ἥρωών των. Ὁ Ἐνδιπίδης μᾶς δίδει μίαν κλινικὴν εἰκόναν τῆς Κασσάνδρας, τὴν δποίαν δὲν θὰ ἔφθανεν ἡ γνῶσης τοῦ συγχρόνου ψυχιάτρου, οὔτε ἡ μελέτη τοῦ ἀρχαιού παρατηρητοῦ, ἀνευ τῆς ψυχικῆς συμμετοχῆς τοῦ ποιητοῦ, νά μᾶς δώσῃ τόσον τελείαν καὶ τόσον πραγματικήν

«Ἐν εἰναις ἀναμφισθήτον. Ὄτι ἡ μεγαλοφυία, εἰς
ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς καὶ ίδιαιτέρως εἰς τὴν καλ-
λιτεχνικήν της ἔκδηλωσιν ἐφάπτεται τῶν δριών τῆς
φρενοπαθείας. Καὶ τούτῳ εἰναις φυσικὸς νόμος. Ἐφά-
πτεται δοσὸν ἡ τελειότης ἐφάπτεται τῆς φθορᾶς εἰς τὸν
αἰώνιον κύκλον τῆς ὁργανικῆς ζωῆς.

«Τὸ καλλιτεχνικὸν ἔργον εἴτε εἶνε Ὀδύσσεια, εἴτε Πομηθεὺς Δεσμώτης, εἴτε Θεία Κωμῳδία, εἴτε Βασιλεὺς Λήρη, εἴτε Φάσουστ, εἴτε Ζαρατούστρας, εἰνε πάντοιε ἡ ἀνωτέρᾳ ἀνθησίς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διὰ δὲ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα εἶνε διάφορον, ἐὰν οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἐνὸς σβύνεται ως λαμπτὰς ἐξαντλήσασα τὴν ίδιαν οὐδίσιαν ἥ σβύνεται ἀπὸ τὴν πνοήν μᾶς φυέλλης.

παντας ονειράτης.
«Ο καλλιτέχνης είναι ή λαμπάς, ή φωτιζόυσα καὶ τη-
κομένη εἰς τὴν ἴδιαν τῆς φλόγα. Εάν τήκεται κανεὶς
δὲν θὰ εἰπῇ, διτὶ δι' αὐτὸν φωτίζει δὲν ιγνωθερον· Εάν λι-
πονυχῆ κανεὶς δὲν θὰ εἰπῇ διτὶ δι' αὐτὸν έφωτισε· Εάν σβε-
σθῇ κανεὶς δὲν θὰ εἰπῇ διτὶ δὲν έλαμψεν· Αλλὰ πᾶς θά-
μεμφθῇ κανεὶς τὴν ὄνσιαν καὶ τὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς
ώς εὑφλεκτον καὶ θὰ τὴν προσηλακίσῃ ώς ἀναλώσι-
μον; Ή ἀρνησις αὐτῇ θὰ ἡτο ή ἀρνησις τοῦ πρώτου
νόμου τῆς ζωῆς· Ο καλλιτέχνης τηκόμενος καὶ λιπο-
ψχων καὶ σβρίνων ἐπαναλαμβάνει μὲ τὸ μέτεπον
ὑπτλά τὸν αἴωνιν στύγον τοῦ ποιτοῦ:

Je fais mon devoir de flambeau.

Περιοδικά :

Είς τὸ τεῦχος τοῦ Ἰουλίου, τοῦ ὁμοσπονδικοῦ περιοδικοῦ «*Vjessy*» δὲ κ. Μιχαὴλ Ανκιαρδόπουλος γράφει διὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ «Γράμματα». Υπάρχουν τόσον ὀλίγα βιβλία, λέγει περίτου, καὶ προπάντων ἐλληνικά, περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ὅπερες χαρακτηρίζομεν καθὼς νέον ἔργον ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅταν φέρῃ τὸ δόνομα τοῦ κ. Παλαμᾶ. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸν ἐλκύει τὴν προσοχὴν τὸ ἀρθρόν περὶ τοῦ Πούσκιν τῆς Νέας Ἑλλάδος, τοῦ Δ. Σολωμοῦ, ἀγγώντου δυστυχῶς ἀκόμη εἰς τὸ πολὺ κοινόν. «Οχι διγύρτερον ἀγαπητήν ἡ μελέτη περὶ τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου Πολὺ ἐνδιαφέροντα ἐπίσης τὰ περὶ

μετρικής καὶ τὰ ἄλλα ἀρθρα τοῦ Τὸ μόνον μειονέκτημα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Παλαμᾶ εἶναι ἡ συχνὴ ἐπανάληψις δύναμάτων, χωρίων ἡ σκέψεων. ξένων συγγραφέων, τὸ δόποιον μαζὶ δείχνει τὴν μεγάλην πολυμορφιαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν χάνεται συχνὰ ἡ ἴδια του σκέψης. ἡ ὅποια βέβαια εἶναι ἡ περισσότερον ἀγαπητή εἰς τὸν ἀναγνωστην τοῦ βιβλίου.

Ἐφημερίδες:

Μὲ τὴν ὑπογραφὴν Περούλης ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο φύλλα τοῦ «Νουμδ» δύο λαϊκά τραγούδια ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ἕξια προσοχῆς. Ἰδοὺ τὶ γράφει μαζὶ μὲ ἄλλα ὁ Τίμωνας, συνοδεύον τὸ τελευταῖον τραγούδι τοῦ Περούλη, τὸ δόποιον ἀναδημοσιεύομεν παρακάτω:

«Ἔνε χωριάτης ὁ Περούλης ἀπὸ τὸν Ποταμό, καὶ ξῆ ἀπὸ τὸν τίμιον κόπο του Στὸ χωρὶς μέσα ἔχει ἔνα τσαγκαράδικο ὅπου δουλεύει μὲ τέσσερος ἑργάτες, ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν σέβουνται καὶ τοῦτοι εἶναι οἱ τραγουδιστές του ἀφτὸς βγάνε: τὰ τραγούδια, τὰ τονῖζει δίχιος νὰ ξέρει μουσικὴ θεωρία, τὰ μαθαίνει στους ἐργάτες του καὶ τοὺς στέφνει τὶς καλοκαιριάτικες νύχτες στὴ χώρα καὶ στὰ σιμοτινὰ χωριὰ νὰ τὰ φέλνουν τοῦ κόσμου.

«Τὸν εἶδα κ' ἔγῳ, εἶναι πενηντάρης, λίγο καμπούρης, ἀλλὰ τὸ μάτι του λάμπει, καὶ τὸ μέτωπό του εἶναι πλατὺ καὶ καθάριο, καὶ ἀνανοήθηκα ἀθέλητα τὸν Hans Sachs ὅπου ἦταν

Schuhmacher, und poet dazu.

«Οσοι θὰ διαβάσουν τὸ τραγούδι αὐτὸν θὰ σκεφτοῦνε μαζὶ μας ὅτι τέτοιο τραγούδι ἀπὸ ἄνθρωπο χωριάτη κι' ἀγράμματο εἶναι πραγματικὰ φαινόμενο που οὔτε εἶναι νὰ τὸ καλοξείσταση κανένας. Ἔνας τρανὸς Κερκυραῖος κι αὐτός, διαν τὸ διάβαση δάκρυσε κ' εἴπε: — «Εἶναι Γερμανικὴ τινὸς Σύλλερος ποίηση».

»Διαβάζοντας τὸ τραγούδάκι τοῦτο, ἀθέλα σκεφτόμουν τὸν Σκωτζέζο Burns, γιατὶ σὲ καμιὰ δέκαριά ποιηματά του ἔτσι τραγουδάει κι αὐτός, μὲ τέτοια φυσικότητα καὶ χάρη»

Σ' Ε Σ Ε Ν Α

“Ηθέλα κύνινος νὰ γενῶ
Ν ἀρθῶ στὸ περιγιάλι
Στὰ μνησιμένα ἀνάμεσα
Λουλούδια νὰ κρυψῶ,
Καὶ σὰν διαβαλνεὶς νὰ πετῶ
Στὴν τρυφερή σου ἀγκάλη¹
Νὰ παιώνω ἀπὸ τὰ κείλη σου
“Ερα φιλὶ ἀκριβό.

Καὶ τὰ φτερὰ ἡ ἀγάπη σου
Τ' ἀδύνατα νὰ βιάσῃ
Ποῦ ν ἀνεβῶ στὰ σύγγερα
Στὰ βάθη τ' οὐδαον,
Κι' ἀκόμα πιὸ ψηλότερα
‘Εκεὶ ποῦ σάρει ἡ πλάση
Νὰ πάγω νᾶβρω τὴν πηγὴ
Τ' ἀθάνατον νεροῦ.

Καὶ νὰ σ' τὸ φέρω νὰ τὸ πιῆς
Αθάνατη νὰ γένης,
Βασιλισκὰ πεντάμορφη
“Οσο δὲ βάζει δὲ νοῦς;
Κι' ἐμένα δὲ τάφος δὲ δεκτῆ
Μὰ σὺ πάντα νὰ μένης
Τοῦ κόσμου τὸ προσκόνημα.
Σὲ χρόνους μακρινούς.

Εἰς τὸ «Ἐμπρόδες» ὁ Διαβάτης γράφων διὰ τὸ ἀπροχώρητον εἰς τὸ δόποιον εὑρίσκεται ἡ ἀστυνομία διὰ τὸ τριτοῦν κακούγημα τοῦ Πειραιῶς ἐπιλέγει δὲν μένει ἄλλη ἐξήγησις διὰ νὰ κλεισθῇ πλέον ἡ ἀτυχῆς αὐτὴ ὑπόθεσις παρὰ μόνον ὅτι «οἱ τρεῖς ὁροποιοὶ ηύτοτονησαν διὰ τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου».

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος θὰ δημοσιεύσωμεν καὶ δεύτερον ἄρθρον τοῦ κ. Νικολάου Χατζιδάκη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ μέση μας ἐκταίδευσις».

Τὸ πρόγραμμα τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου» τῆς χειμερινῆς περιόδου περιέχει ἐλληνικὰ ἔργα, δράματα καὶ κωμῳδίας μὲ τὸ τσουρβάλι. Ἀλλ' ὃς μὴ προκρίνωμεν καὶ ἐκληγθῶμεν ὡς μεροληπτικοί.

Λέγεται ὅτι ἐπιτροπὴ κυριῶν θὰ διοργανώσῃ, ὅπως πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν, μαθήματα ἀρχαίας φιλολογίας. Μεταξὺ τῶν διμιλητῶν θὰ ἔναι καὶ δ. κ. Γ. Σωτηριάδης, ἔνας ἀπὸ τοὺς ὀλιγοὺς που πού ἡμπορούν νὰ μεταδώσουν εἰς τὸ ἀρχοστήριον τὴν συγκίνησιν καὶ νὰ μὴ διδάξουν γραμματικήν, ὅπως μερικοὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς καθηγηταίς μας.

Οἱ λατρὸὶ συμβουλεύουν κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς ἀναμικοὺς καὶ τοὺς ἀναρρωνύοντας τὰ στρείδια ἀντὶ τὸ λάδι τῆς μουσούνας

«Ἡ «Ἀλήθεια» τῆς Κύπρου προτείνει τὴν ἔδρυσιν λαζείον πρὸς φύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου.

Τὸ ὑπαίθριον θέατρον τῆς Καλιφορνίας, κτισμένον κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, παραλαμβάνει 8,000 θεατὰς καθημένους καὶ 12,000 ὁρθίους

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η ΕΠΙΡΡΩΣΙΣ τῶν περὶ τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ γράμματα σπουδῶν ὑπὸ Θεοφάνους Α. Κακριδῆ Λόγοι ἐναρκτήριοι τῇ 18 Μαρτίου 1905. Ἀθῆναι τυπογραφεῖον Λ. Χ. Βεργιανίτου ὥδος Ὁφθαλμιατρείου 5.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ἡ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΕΘΝΙΣΜΟΥ ὑπὸ Μαν. Θ. Χαροπέτου 1905 Πάτραι τυπογραφεῖον. Ἀνδρ. Β. Πάσχα, σχ. 16ον 220 δρ. 2.

Εἰς τοὺς ἀναγνώσουντας δὲν εἶναι ἀγνωστον τὸ δόνομα τοῦ κ. Χαροπέτη, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ δόποιου ἀντανακλᾶται ἔνα ἀπὸ τὰ ὀραιότερα δίνεια τοῦ Ἑλληνος, νὰ ἔδη τὴν πατρίδα του μεγάλην ὅπως καὶ ἀλλοτε. Προϊόν ἀτομικῆς γνώμης καὶ αἰσθήματος ἡ μελέτη τοῦ κ. Χαροπέτη πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ἀπὸ κάθε Ἑλληνα, τοῦ δόποιου ἡ ψυχὴ ἀφέθη νὰ δηλητηριασθῇ ἐκ τῆς ἀπαισιοδεξίας, διότι ἀπὸ κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου τούτου κάτι μισθόδοξον ἀν ὅχεται ὡς θυμίαμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν οὐρανόν.

BULLETIN DE CORRESPONDACE HELLENIQUE. I-II Trentième Année-Janvier-Février 1906. Athènes imprimerie P. D. Sakellarios 1905.

Διόρθωσις:

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος σ. 332 στίχος 19 ἀντὶ δοσημέρωι μὰ γραφῆ σημειωνά.